

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Prokurator Generalny – Minister Sprawiedliwości, www.pk.gov.pl [Translation already published on the official website of the Polish Ministry of Justice]. Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Prosecutor General for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Prokurator Generalny – Minister Sprawiedliwości, www.pk.gov.pl [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Ministerstwa Sprawiedliwości]. Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Prokuratora Generalnego wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

SEKCJA PIĄTA

**SPRAWA YUNUSOVA I YUNUSOV przeciwko AZERBEJDŻANOWI
(Nr 2)**

(skarga nr 68817/14)

WYROK

Art. 18 • Ograniczenie praw w nieuprawnionych celach • Pozbawienie wolności obrońców praw człowieka w celu uciszenia i ukarania ich za działalność w organizacjach pozarządowych
Art. 5 ust. 1 • Bezprawne pozbawienie skarżących wolności na lotnisku w ramach postępowania karnego przeciwko osobie trzeciej • Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie bez „uzasadnionego podejrzenia” popełnienia przestępstwa przez skarżących
Art. 5 ust. 4 • Brak odpowiedniej kontroli sądowej legalności pozbawienia wolności
Art. 6 ust. 2 • Domniemanie niewinności • Oświadczenie prasowe władz wydane wkrótce po aresztowaniu skarżących, stwierdzające ich winę
Art. 8 • Poszanowanie życia prywatnego, domu i korespondencji • Nieuzasadnione wtargnięcie funkcjonariusza policji płci męskiej do toalety, co spowodowało, że rozebrana skarżąca została wystawiona na jego widok • Brak uzasadnionych celów przeszukania domu i biura, kontroli bagażu i zajęcia dokumentów
Art. 1 P1 • Kontrola korzystania z majątku • Bezprawne zamrożenie rachunków bankowych skarżących w ramach postępowania karnego przeciwko osobie trzeciej
Art. 13 (+ Art. 1 P1 i Art. 2 P4) • Skuteczny środek odwoławczy • Zajęcie paszportów i zamrożenie rachunków bankowych przez organy śledcze niepodlegające kontroli sądowej

Art. 34 • Przeszkody w wykonywaniu prawa do złożenia skargi • Utrudnienia w komunikacji między skarżącymi a ich przedstawicielem, którego prawo do wykonywania zawodu adwokata zostało zawieszone

STRASBURG

16 lipca 2020 r.

OSTATECZNY

16 października 2020 r.

Wyrok stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w art. 44 ust. 2 Konwencji. Może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie Yunusova i Yunusov przeciwko Azerbejdżanowi (nr 2),
Europejski Trybunał Praw Człowieka (Seksja Piąta), zasiadając jako Izba
w składzie:

Síofra O’Leary, *Przewodnicząca*,
Gabriele Kucsko-Stadlmayer,
Ganna Yudkivska,
Mārtiņš Mits,
Lətif Hüseynov,
Lado Chanturia,
Anja Seibert-Fohr, *sędziowie*,

i Victor Soloveytschik, *Zastępca Kanclerza Sekcji*,
obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 23 czerwca 2020 r.
wydaje następujący wyrok, który w tym dniu został przyjęty:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 68817/14) przeciwko Republice Azerbejdżanu, wniesionej do Trybunału w dniu 17 października 2014 r. na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencji”) przez dwoje obywateli azerbejdżańskich, Leylę Islam gizi Yunusovą (*Leyla İslam qızı Yunusova* – „pierwszą skarżącą”) oraz Arifa Seyfullę oğlu Yunusova (*Arif Seyfulla oğlu Yunusov* – „drugiego skarżącego”).

2. Skarżący byli reprezentowani przez K. Bagirova i J. Javadova, prawników z siedzibą w Azerbejdżanie, oraz D. Bychawską-Siniarską, prawniczkę z Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka – organizacji pozarządowej z siedzibą w Warszawie. Rząd holenderski („Rząd”) był reprezentowany przez swojego pełnomocnika Ç. Əsgərova.

3. Skarżący skarżyli się na naruszenie ich praw wynikających z art. 3, art. 5, art. 6 ust. 2, art. 8, art. 11, art. 13 i art. 18 Konwencji oraz art. 1 Protokołu nr 1 i art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji. W szczególności skarżyli się, że ich zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie nie było oparte na uzasadnionym podejrzeniu i zostało przeprowadzone w celach innych niż przewidziane jako dopuszczalne w Konwencji.

4. W dniu 5 stycznia 2015 r. Rządowi zakomunikowano część skargi, zaś pozostałą część skargi uznano za niedopuszczalną na podstawie Reguły 54 ust. 3 Regulaminu Trybunału. Postanowiono również o przyznaniu pierwszeństwa skardze, zgodnie z Regułą 41 Regulaminu Trybunału. W dniu 25 czerwca 2015 r. Przewodnicząca Sekcji, na podstawie Reguły 54 ust. 2 lit. c) Regulaminu Trybunału, zwróciła się do stron o przedstawienie dalszych uwag na piśmie, na podstawie art. 5 ust. 4, art. 11 i art. 34 Konwencji.

5. Ponadto otrzymano uwagi osób trzecich od Komisarza Praw Człowieka Rady Europy, który skorzystał z prawa do interwencji w postępowaniu i złożył pisemne uwagi (art. 36 ust. 3 Konwencji i Reguła 44 ust. 2 Regulaminu Trybunału). Otrzymano również uwagi osób trzecich pochodzące od organizacji Human Rights House Foundation oraz Freedom Now, które zostały dopuszczone do udziału w postępowaniu pisemnym przez Przewodniczącą (art 36 ust. 2 Konwencji i Reguła 44 ust. 3).

STAN FAKTYCZNY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

A. Kontekst sprawy

6. Informacje o kontekście sprawy są w dużej mierze podobne do informacji w sprawach *Rasul Jafarov przeciwko Azerbejdżanowi* (nr 69981/14, 17 marca 2016 r.); *Mammadli przeciwko Azerbejdżanowi* (nr 47145/14, 19 kwietnia 2018 r.); oraz *Aliyev przeciwko Azerbejdżanowi* (nr 68762/14 i 71200/14, 20 września 2018 r.) pod tym względem, że zatrzymanie skarżących było częściowo oparte na podobnych zarzutach karnych.

7. Skarżący urodzili się w 1955 r., a w czasie wydarzeń mieszkali w Baku.

8. Pierwsza skarżąca jest znaną obrończynią praw człowieka i aktywistką na rzecz społeczeństwa obywatelskiego. Była znana z ostrej krytyki Rządu Azerbejdżanu i przygotowywała różne raporty dotyczące w szczególności problemu więźniów politycznych w tym kraju.

9. W czasie wydarzeń istotnych dla sprawy zajmowała stanowisko prezesa stowarzyszenia o nazwie Instytut Pokoju i Demokracji (zwanego dalej „Stowarzyszeniem”) – organizacji pozarządowej specjalizującej się w problemach ochrony praw człowieka i rozwiązywania konfliktów. Stowarzyszenie zostało założone w 1996 r. i było zaangażowane w różne projekty dotyczące w szczególności praw człowieka, demokracji, równości płci, zaufania i środków budowania pokoju. Według skarżących, ich kilkakrotne próby uzyskania rejestracji państwowej Stowarzyszenia były bezskuteczne. Stowarzyszenie realizowało niektóre projekty we współpracy ze swoją organizacją partnerską Azerbaijan Women for peace and democracy in Transcaucasia („AWPDT”), która została zarejestrowana jako osoba prawna przez Ministerstwo Sprawiedliwości w 1996 r.

10. Drugi skarżący – mąż pierwszej skarżącej – jest badaczem i w odpowiednim czasie był szefem Wydziału Rozwiązywania Konfliktów Stowarzyszenia. Jest on autorem ponad 200 publikacji, w szczególności dotyczących konfliktu armeńsko-azerbejdżańskiego.

11. W 2005 r., w kontekście dyplomacji ścieżki II, znanej w Azerbejdżanie jako „dyplomacja ludowa”, pierwsza skarżąca rozpoczęła wspólny projekt z L.B., dyrektorką Centrum Badań Regionu („Centrum”) – organizacji pozarządowej z siedzibą w Armenii. Projekt skupiał się na pokoju i pojednaniu między dwoma państwami. W 2012 r. Stowarzyszenie oraz Centrum uruchomiły pierwszą nieoficjalną armeńsko-azerbejdżańską stronę internetową, *publicdialogues.info*, która miała stanowić platformę bezpośredniego dialogu pomiędzy armeńskim i azerbejdżańskim społeczeństwem obywatelskim.

B. Wydarzenia poprzedzające ściganie skarżących

12. W dniu 16 kwietnia 2014 r. Prokuratura Generalna wszczęła postępowanie w sprawie karnej nr 142006022 przeciwko Raufowi Mirgadirowowi („R.M.”), azerbejdżańskiemu dziennikarzowi przebywającemu w Turcji, w związku z podejrzeniem o szpiegostwo na rzecz Armenii. W dniu 21 kwietnia 2014 r. R.M. został aresztowany i oskarżony na podstawie art. 274 (zdrada stanu) Kodeksu Karnego. Okoliczności zatrzymania i tymczasowego aresztowania R.M. są przedmiotem odrębnej skargi zawisłej przed Trybunałem (skarga nr 62775/14).

13. W dniu 25 kwietnia 2014 r. funkcjonariusz prowadzący postępowanie w sprawie wezwał drugiego skarżącego do Prokuratury Generalnej w celu przesłuchania w charakterze świadka w sprawie karnej nr. 142006022. Przesłuchanie zostało wyznaczone na godzinę 14:30 tego samego dnia. Kopia wezwania przedstawiona przez Rząd wskazuje, że zostało ono doręczone za podpisem pierwszej skarżącej o godzinie 13:00 tego samego dnia. W treści wezwania drugi skarżący został pouczone, że w razie jego niestawiennictwa zostanie wydane postanowienie o jego przymusowym doprowadzeniu zgodnie z art. 178 Kodeksu postępowania karnego („KPK”). Drugi skarżący nie stawiał się na przesłuchaniu.

14. W tym samym dniu śledczy prowadzący postępowanie w sprawie wysłał pismo do banku skarżących z żądaniem zamrożenia ich rachunków bankowych, ze względu na „konieczność, która zaistniała” w ramach sprawy karnej nr. 142006022.

15. W dniu 28 kwietnia 2014 r. pierwsza skarżąca została również wezwana na przesłuchanie, które wyznaczono na godz. 14:30 tego samego dnia. Kopia wezwania przedstawiona przez Rząd wskazuje, że zostało ono doręczone pierwszej skarżącej za jej podpisem o godzinie 18:00 tego samego dnia, czyli kilka godzin po tym, jak miało się odbyć przesłuchanie. Pierwsza skarżąca nie stawiała się na przesłuchaniu.

16. W tym samym dniu Sąd Rejonowy w Yasamal wydał dwa postanowienia uwzględniające wniosek prokuratora o przeprowadzenie przeszukania odpowiednio w mieszkaniu skarżących oraz w biurze Stowarzyszenia, w ramach postępowania w sprawie karnej nr 142006022.

17. Odpowiednie fragmenty postanowień dotyczące przeszukania w biurze Stowarzyszenia brzmią następująco:

„[Śledczy prowadzący postępowanie w sprawie] [...] wystąpił do sądu z wnioskiem [o przeprowadzenie przeszukania i zajęcia] w ramach sprawy karnej nr. 142006022.

[Śledczy prowadzący postępowanie w sprawie] uzasadnił swój wniosek tym, że] sprawa karna dotyczyła śledztwa z art. 274 kodeksu karnego o popełnienie przez [R.M.] zdrady stanu poprzez szpiegostwo [...]

Biorąc pod uwagę, że zgromadzony materiał dowodowy daje wystarczające podstawy, konieczne jest przeprowadzenie przeszukania w biurze [Stowarzyszenia], z którym [R.M.] współpracował [...]

18. Treść postanowienia dotyczącego przeszukania w mieszkaniu skarżących była niemal identyczna z treścią poprzedniego postanowienia. Prokurator prowadzący uzasadnił przeszukanie w następujący sposób:

„Biorąc pod uwagę, że zgromadzony materiał dowodowy daje wystarczające podstawy, konieczne jest przeprowadzenie przeszukania [mieszkania skarżących], z którymi [R.M.] pozostawał w bliskich stosunkach [...]

19. Wieczorem tego samego dnia skarżący udali się na lotnisko Heydar Aliyev w Baku w zamiarze wylotu za granicę. Według Rządu skarżącym towarzyszył zagraniczny personel dyplomatyczny. Około godz. 22:30, podczas kontroli paszportowej, Państwowa Służba Graniczna nie zezwoliła skarżącym na wejście na pokład samolotu. Wkrótce potem na lotnisko przybyło dwóch śledczych z Prokuratury Generalnej, którzy przeszukali bagaż i torebki skarżących. Po przeszukaniu śledczy zajął paszporty skarżących oraz różne dokumenty i przedmioty znajdujące się w bagażu, w tym laptop, kamerę wideo i kilka pamięci USB. Z „protokołu oględzin” (*baxış keçirilməsi haqqında protokol*) z 28 kwietnia 2014 r. wynika, że na przeszukanie zezwolił śledczy prowadzący postępowanie w sprawie i zostało ono przeprowadzone „ze względu na konieczność, która zaistniała w ramach sprawy karnej nr 142006022”. Przeszukanie rozpoczęło się o godz. 23:20 w dniu 28 kwietnia 2014 r. i zakończyło o godz. 3:15 w dniu 29 kwietnia 2014 r. Skarżący odmówili podpisania protokołu.

20. Skarżący byli przetrzymywani w pomieszczeniu na lotnisku od godz. 22:30 w dniu 28 kwietnia 2014 r. do godz. 3:40 w dniu 29 kwietnia 2014 r. i nie mieli możliwości swobodnego wyjścia. Około godz. 3:40 skarżący w towarzystwie funkcjonariuszy w cywilu zostali przewiezieni samochodem w nieznane miejsce. Według skarżących funkcjonariusze nie powiedzieli im, gdzie są zabierani. Ponadto zarzucili, że podczas przewozu funkcjonariusze znieważali ich słownie i grozili im gwałtem.

21. Po przybyciu na miejsce skarżący zorientowali się, że zostali przywiezieni pod swój adres zamieszkania. Funkcjonariusze próbowali przeprowadzić przeszukanie mieszkania skarżących, ale pierwsza skarżąca odmówiła otwarcia drzwi obawiając się, że funkcjonariusze mogą podłożyć dowody w celu zrobienia ich. Różni dziennikarze byli już obecni na

podwórzu przed blokiem i filmowali wydarzenia. Nagrania wideo zostały później opublikowane w serwisie video-streamingowym.

22. W międzyczasie drugi skarżący zaczął się źle czuć. Obecni na miejscu dziennikarze wezwali karetkę. Następnie zdiagnozowano u niego nadciśnienie i o bliżej nieokreślonej porze tamtej nocy przewieziono do szpitala, gdzie pozostał na leczenie do 6 maja 2014 r. Według skarżących było to wynikiem złego traktowania, któremu zostali poddani podczas zatrzymania i przewozu.

23. Po wyjściu drugiego skarżącego pierwsza skarżąca nadal pozostawała pod kontrolą funkcjonariuszy policji, którzy byli zgromadzeni na podwórzu i próbowali nakłonić ją do otwarcia drzwi mieszkania. Według pierwszej skarżącej, około świtu udała się do mieszkania sąsiada w celu skorzystania z toalety, lecz w ślad za nią podążył funkcjonariusz policji płci męskiej, który wtargnął do toalety i zobaczył pierwszą skarżącą rozebraną. Nagrania wideo przedstawione przez skarżących pokazują moment, w którym pierwsza skarżąca wróciła na podwórko, za nią wyszedł funkcjonariusz policji i skarżąca zaczęła się skarżyć, że ten ostatni wtargnął i obserwował ją podczas korzystania z toalety. Funkcjonariusz policji, o którym mówiła, odpowiedział dziennikarzom filmującym tę scenę, że pierwsza skarżąca „opowiada bzdury”. Pierwsza skarżąca zwróciła się następnie do przełożonego policjanta, który również znajdował się na podwórzu i złożyła skargę na wtargnięcie funkcjonariusza do toalety. Jednakże oficer przełożony usprawiedliwił działania swojego podwładnego odpowiadając, że ten ostatni towarzyszył pierwszej skarżącej w celu jej ochrony przed samookaleczeniem i „musiał to robić również w toalecie”.

24. Jako że uporczywe próby przeprowadzenia przeszukania w mieszkaniu skarżących były bezskuteczne, o godzinie 7:00 tego samego dnia funkcjonariusze zabrali pierwszą skarżącą do Prokuratury Generalnej, gdzie była przesłuchiwana do godziny 16:50. Po tym została przewieziona do biura Stowarzyszenia, a następnie do swojego mieszkania, gdzie śledczy prowadzący postępowanie w sprawie dokonał przeszukania na podstawie wyżej wspomnianych postanowień Sądu Rejonowego w Yasamal. Podczas przeszukania śledczy zarekwirował różne dokumenty i przedmioty, w tym komputer, książki, wizytówki oraz dokumentację bankową. Pierwsza skarżąca została zwolniona po zakończeniu przeszukania około północy 29 kwietnia 2014 r.

C. Środki odwoławcze wykorzystane przez skarżących w związku z powyższymi wydarzeniami

1. Postępowanie o bezprawność przeszukania bagażu i torebek skarżących na lotnisku

25. W bliżej nieokreślonym dniu skarżący złożyli skargę do sądu, zarzucając bezprawność ich przeszukania na lotnisku w dniu 28 kwietnia 2014 r. Podnieśli, że nie było nakazu sądowego przeszukania i że zostało ono przeprowadzone pod nieobecność ich adwokata.

26. W dniu 9 czerwca 2014 r. Sąd Rejonowy w Chazar oddalił skargę skarżących. Sąd uznał, że śledczy nie przeprowadził przeszukania osób skarżących (*şəxsi axtarış*), lecz oględziny przedmiotów (*əşyalara baxış*), co nie stanowiło czynności przeszukania wymagającej nakazu sądowego na podstawie art. 236 KPK. Co do nieobecności adwokata skarżących, sąd uznał, że obecność adwokata nie była wymagana podczas tego rodzaju czynności dochodzeniowo-śledczej. Skarżący wnieśli apelację, ponawiając swoje zarzuty.

27. W dniu 20 czerwca 2014 r. Sąd Apelacyjny w Baku podtrzymał orzeczenie sądu pierwszej instancji z dnia 9 czerwca 2014 r.

2. Postępowanie dotyczące przeszukań w mieszkaniu skarżących oraz w biurze Stowarzyszenia

28. W dniu 1 maja 2014 r. skarżący odwołali się od postanowienia Sądu Rejonowego w Yasamal z dnia 28 kwietnia 2014 r. nakazującego przeszukanie ich mieszkania. Powołując się na art. 8 Konwencji skarżący twierdzili, że przeszukanie było bezprawne. W szczególności zarzucili, że nie było uzasadnionych podstaw do przeprowadzenia przeszukania oraz że nie dostarczono im kopii nakazu przeszukania.

29. W dniu 15 maja 2014 r. Sąd Apelacyjny w Baku oddalił apelację, uznając, że nakaz przeszukania był zgodny z prawem.

30. W międzyczasie, w dniu 14 maja 2014 r. skarżący odwołali się od postanowienia Sądu Rejonowego w Yasamal z dnia 28 kwietnia 2014 r., zezwalającego na przeszukanie biura Stowarzyszenia. Według skarżących, nie otrzymali oni żadnej odpowiedzi na swoje odwołanie.

3. Postępowanie dotyczące zgodności z prawem pozbawienia wolności skarżących oraz ich złego traktowania

31. W nieokreślonym dniu skarżący wnieśli skargę do Sądu Rejonowego w Yasamal, zarzucając bezprawne pozbawienie ich wolności oraz złe traktowanie przez organy śledcze i policję. W szczególności zarzucili, że od momentu ich zatrzymania na lotnisku w dniu 28 kwietnia 2014 r. o godz. 22:30, do zakończenia przeszukania ich mieszkania, które miało miejsce następnego dnia, zostali bezprawnie pozbawieni wolności. Skarżyli się

również, że podczas przewozu samochodem z lotniska do ich mieszkania funkcjonariusze policji znieważali ich słownie i grozili im gwałtem. Podnieśli, że w wskutek tego traktowania drugi skarżący źle się poczuł i został hospitalizowany. Pierwsza skarżąca twierdziła ponadto, że wtargnięcie funkcjonariusza policji do toalety zajmowanej przez nią stanowiło poniżające traktowanie, za przyzwoleniem przełożonego funkcjonariusza policji. Na poparcie tego twierdzenia skarżący przedłożyli sądowi listę adresów internetowych, pod którymi opublikowano nagrania wideo z wydarzeń i które można było obejrzeć.

32. W dniu 17 czerwca 2014 r. Sąd Rejonowy w Yasamal oddalił roszczenie skarżących jako bezpodstawne. Sąd uznał, że skarżący nie przedstawili dowodów na potwierdzenie swoich zarzutów dotyczących złego traktowania i bezprawnego pozbawienia wolności. Skarżący złożyli apelację.

33. W dniu 10 lipca 2014 r. Sąd Apelacyjny w Baku podtrzymał orzeczenie sądu pierwszej instancji i oddalił apelację skarżących.

4. Postępowanie dotyczące zgodności z prawem zajęcia paszportów skarżących.

34. W nieokreślonym dniu skarżący złożyli skargę do śledczego prowadzącego postępowanie w sprawie, żądając zwrotu paszportów. Podnieśli, że zatrzymanie ich paszportów w dniu 28 kwietnia 2014 r. na lotnisku Heydar Aliyev w Baku było bezprawne i naruszyło ich prawo do swobodnego poruszania się. Władze poinformowały skarżących w odpowiedzi, że ich wniosek został dodany do akt sprawy i że zostaną powiadomieni o wyniku jego rozpatrzenia. Wydaje się, że nie udzielono dalszej odpowiedzi.

35. W nieokreślonym dniu skarżący złożyli zażalenie do Sądu Rejonowego w Nasimi na zatrzymanie ich paszportów przez śledczego. Powołując się na art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji twierdzili, że zatrzymanie ich paszportów i uniemożliwienie im opuszczenia kraju przy braku jakiegokolwiek decyzji proceduralnej było bezprawne i naruszyło ich prawo do swobodnego poruszania się.

36. W dniu 14 maja 2014 r. Sąd Rejonowy w Nasimi odmówił przyjęcia zażalenia skarżących, uznając, że powyższe czynności śledczego nie zostały enumeratywnie wymienione w art. 449 § 3 KPK, który zawierał listę konkretnych czynności podlegających zaskarżeniu do sądów krajowych.

37. W dniu 26 maja 2014 r. Sąd Apelacyjny w Baku podtrzymał orzeczenie Sądu Rejonowego z 14 maja 2014 r.

38. W aktach sprawy brak jest informacji o dalszym rozwoju sytuacji w zakresie zwrotu paszportów skarżących.

5. Postępowanie dotyczące zamrożenia rachunków bankowych skarżących

39. W nieokreślonym dniu, po nieudanych próbach wypłaty gotówki ze swoich rachunków bankowych, skarżący złożyli w swoim banku wniosek o wyjaśnienie przyczyny zamrożenia ich rachunków bankowych.

40. W dniu 12 lipca 2014 r. bank odpowiedział, że Prokuratura Generalna pismem z dnia 25 kwietnia 2014 r. zwróciła się do banku o wstrzymanie wszelkich operacji w odniesieniu do rachunków bankowych skarżących ze względu na „konieczność, która zaistniała” w ramach sprawy karnej nr 142006022.

41. W bliżej nieokreślonym dniu skarżący złożyli skargę do Sądu Rejonowego w Nasimi zarzucając bezprawność działań organów ścigania.

42. W dniu 18 lipca 2014 r. Sąd Rejonowy w Nasimi odmówił przyjęcia skargi, uznając, że działania śledczego nie podlegają zaskarżeniu przed sądami krajowymi zgodnie z art. 449 § 3 KPK. Rozprawa sądowa odbyła się pod nieobecność skarżących i ich adwokata.

43. W dniu 24 lipca 2014 r. skarżącym doręczono odpis powyższego postanowienia. Skarżący złożyli apelację i wniesli do sądu odwoławczego o przywrócenie terminów do wniesienia apelacji, powołując się na okoliczność, że rozprawa przed sądem pierwszej instancji odbyła się pod ich nieobecność, a odpis orzeczenia został im doręczony dopiero w dniu 24 lipca 2014 r.

44. W dniu 4 sierpnia 2014 r. sąd apelacyjny w Baku postanowił skierować sprawę do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji bez rozpatrywania wniosku skarżących. Sąd odwoławczy uznał, że kwestia przywrócenia terminów do wniesienia apelacji powinna być zbadana przez sąd niższej instancji.

45. W aktach sprawy brak jest informacji o dalszym rozwoju sytuacji dotyczącej zamrożenia rachunków bankowych skarżących.

D. Postępowanie karne przeciwko skarżącym i ich pobyt w areszcie

1. Wszczęcie postępowania karnego przeciwko pierwszej skarżącej i jej tymczasowe aresztowanie

46. W dniu 30 lipca 2014 r. pierwsza skarżąca została zatrzymana przez policję i przewieziona do Prokuratury Generalnej.

47. Tego samego dnia śledczy prowadzący postępowanie w sprawie wydał postanowienie o postawieniu pierwszej skarżącej zarzutów z art. 178 § 3 pkt 2 (oszustwo na dużą skalę), 192 § 2 pkt 2 (nielegalna działalność gospodarcza), 213 § 2 pkt 2 (uchylanie się od płacenia podatków na dużą skalę), 274 (zdrada stanu), 320 § 1 i 320 § 2 (fałszowanie dokumentów urzędowych) kodeksu karnego. Postanowienie zawierało opis czynów, o które podejrzewano pierwszą skarżącą i wskazywało, że istnieją

„wystarczające dowody obciążające”, aby postawić zarzuty pierwszej skarżącej, nie odnosząc się do żadnego konkretnego dowodu w tym zakresie.

48. W odniesieniu do przestępstwa zdrady stanu, pierwszej skarżącej i drugiemu skarżącemu zarzucono współpracę od 2002 r. z różnymi agentami służb specjalnych Armenii, w tym z L.B., na szkodę bezpieczeństwa narodowego Azerbejdżanu. Współpraca ta była miała być prowadzona pod przykrywką wspólnych projektów realizowanych w ramach „dyplomacji ludowej” pomiędzy Stowarzyszeniem i Centrum oraz innymi organizacjami pozarządowymi. W szczególności pierwszej skarżącej zarzucono przyjmowanie wspólnie z drugim skarżącym dużych sum pieniędzy w formie dotacji od międzynarodowych darczyńców, w tym od Journalistic Studies – organizacji pozarządowej z siedzibą w Armenii, w zamian za rekrutowanie osób do działalności szpiegowskiej. W szczególności mieli oni zwerbować w tym celu R.M. i organizować w różnych terminach w latach 2008-2013 spotkania tego ostatniego w Armenii i Gruzji z agentami armeńskich służb specjalnych, w tym L.B. Podczas tych spotkań R.M. miał dostarczać informacji na temat lokalizacji baz wojskowych i strategicznej infrastruktury w Azerbejdżanie.

49. W odniesieniu do zarzutów związanych z przestępstwami nielegalnej działalności gospodarczej i uchylania się od opodatkowania na dużą skalę, pierwsza skarżąca została oskarżona o otrzymanie w latach 2006-2014, jako przewodnicząca Stowarzyszenia, które nie posiadało rejestracji państwowej, oraz zastępczyni przewodniczącej AWPDT, licznych dotacji w łącznej kwocie 167 199,57 manatów azerbejdżańskich (AZN) (około 159 238 euro w czasie istotnym dla sprawy), 620 878,94 dolarów amerykańskich (USD) i 263 745,49 euro (EUR) od Narodowego Instytutu Demokratycznego Stanów Zjednoczonych Ameryki, Niemieckiego Funduszu Marshalla i innych organizacji darczyńców na różne projekty, na podstawie odpowiednich umów o dotacje, których nie zarejestrowała we właściwym organie państwowym.

50. Jeśli chodzi o zarzut fałszowania dokumentów urzędowych, pierwsza skarżąca została oskarżona o wpisanie fałszywych informacji w różnych dokumentach finansowych AWPDT.

51. W odniesieniu do zarzutu oszustwa na dużą skalę, pierwsza skarżąca została oskarżona o pozyskanie, poprzez nadużycie zaufania, kwot w łącznej wysokości 78 130,42 USD wypłaconych przez darczyńców na podstawie umów o dotację. W szczególności stwierdzono, że pierwsza skarżąca wypłaciła te pieniądze z rachunku bankowego AWPDT i w latach 2009-2014 wraz z drugim skarżącym umieścili je na swoich osobistych wspólnych rachunkach bankowych, transzami różnych dat.

52. Tego samego dnia prokurator prowadzący złożył wniosek do Sądu Rejonowego w Nasimi o wydanie nakazu tymczasowego aresztowania pierwszej skarżącej na podstawie postawionych jej oficjalnych zarzutów. Wniosek był w zasadzie kopią treści postanowienia o postawieniu skarżącej

zarzutów karnych. Podczas posiedzenia sądu przeprowadzonego tego samego dnia pierwsza skarżąca podniosła, że postawione jej zarzuty są „surrealistyczne” i zwróciła się do sądu o oddalenie wniosku prokuratora. Sąd Rejonowy, opierając się na wniosku prokuratora, nakazał tymczasowe aresztowanie pierwszej skarżącej na okres trzech miesięcy. Sąd uzasadnił zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania powagą zarzutów oraz prawdopodobieństwem, że w przypadku zwolnienia mogłaby ona zbiec lub utrudniać śledztwo. Postanowienie sądu nie odnosiło się do żadnego konkretnego dowodu, który doprowadził do uzasadnionego podejrzenia wobec pierwszej skarżącej, a jej argument dotyczący braku dowodów na poparcie postawionych zarzutów pozostał bez odpowiedzi.

53. W dniu 1 sierpnia 2014 r. pierwsza skarżąca złożyła zażalenie owo postanowienie, twierdząc, że jej aresztowanie było bezprawne. Podniosła w szczególności, że nie istniało uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo oraz że rzeczywistym celem jej zatrzymania było ukaranie jej za działalność na rzecz praw człowieka, w szczególności w odwiecie za jej doniesienia o problemie więźniów politycznych w kraju. Podniosła również, że nie ma uzasadnienia dla stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania.

54. W dniu 6 sierpnia 2014 r. Sąd Apelacyjny w Baku oddalił zażalenie skarżącej, stwierdzając, że postanowienie sądu pierwszej instancji było zgodne z prawem. Wyżej przytoczone zarzuty pierwszej skarżącej sąd apelacyjny pozostawił bez odpowiedzi.

55. W dniu 24 października 2014 r. Sąd Rejonowy w Nasimi, na wniosek prokuratora, przedłużył tymczasowe aresztowanie pierwszej skarżącej o cztery miesiące. Podczas posiedzenia sądu pierwsza skarżąca zarzuciła *de novo*, że nie było żadnych zgodnych z prawem podstaw do jej tymczasowego aresztowania, ponieważ prokuratura nie przedstawiła żadnych dowodów na poparcie zarzutów postawionych skarżącej. Argumenty pierwszej skarżącej zostały pozostawione przez sąd bez odpowiedzi.

56. W dniu 27 października 2014 r. pierwsza skarżąca złożyła apelację, ponawiając swoje zarzuty dotyczące braku uzasadnionego podejrzenia oraz rzeczywistego celu jej zatrzymania.

57. W dniu 30 października 2014 r. Sąd Apelacyjny w Baku utrzymał w mocy orzeczenie sądu pierwszej instancji, pozostawiając zarzuty pierwszej skarżącej bez rozpoznania.

58. W aktach sprawy nie ma kolejnych postanowień przedłużających tymczasowe aresztowanie pierwszej skarżącej.

2. Wszczęcie postępowania karnego przeciwko drugiemu skarżącemu i jego tymczasowe aresztowanie

59. W dniu 30 lipca 2014 r. drugi skarżący został przesłuchany przez śledczego z Prokuratury Generalnej. Po przesłuchaniu przedstawiono mu

zarzuty z art. 178 § 3 pkt 2 (oszustwo na dużą skalę) i z art. 274 (zdrada stanu) Kodeksu karnego. Czyny zarzucane drugiemu skarżącemu były podobne do tych, o które oskarżono pierwszą skarżącą na podstawie odpowiednich artykułów Kodeksu karnego (zob. par. 48 i 51 powyżej). W treści postanowienia stwierdzono, że istniały „wystarczające dowody obciążające”, aby postawić zarzuty drugiemu skarżącemu, nie odnosząc się do żadnego konkretnego dowodu na poparcie tych zarzutów.

60. Tego samego dnia śledczy wydał postanowienie o zastosowaniu w stosunku do drugiego skarżącego środka zapobiegawczego w postaci umieszczenia go pod dozorem policji, biorąc pod uwagę jego stan zdrowia (więcej szczegółów – zob. *Yunusova i Yunusov przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 59620/14, par. 19, z dnia 2 czerwca 2016 r.).

61. W dniu 5 sierpnia 2014 r. drugi skarżący został zatrzymany przez policję. W tym samym dniu prokurator złożył wniosek do Sądu Rejonowego w Nasimi o zastąpienie dozoru policyjnego wobec drugiego skarżącego środkiem zapobiegawczym w postaci tymczasowego aresztowania. Prokurator uzasadnił swój wniosek niespełnieniem przez drugiego skarżącego wymogów środka zapobiegawczego w postaci dozoru policyjnego. Podczas posiedzenia sądu, które odbyło się tego samego dnia, drugi skarżący podnosił, że stawiane mu zarzuty są bezpodstawne i zwrócił się do sądu o oddalenie wniosku prokuratora. Sąd Rejonowy, powołując się na wniosek prokuratora, nakazał tymczasowe aresztowanie drugiego skarżącego na okres trzech miesięcy. Sąd uzasadnił zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania poważnymi zarzutami oraz prawdopodobieństwem, że w przypadku zwolnienia może on zbiec i utrudniać śledztwo. Podobnie jak w przypadku pierwszej skarżącej, postanowienie sądu nie odnosiło się do żadnego konkretnego dowodu, który miałby uzasadniać podejrzenie wobec drugiego skarżącego, a jego argumenty w tym zakresie pozostały bez odpowiedzi.

62. W dniu 8 sierpnia 2014 r. drugi skarżący złożył zażalenie na to postanowienie. Podniósł on w szczególności, że nie istniało uzasadnione podejrzenie, jakoby popełnił on przestępstwo, oraz że nie było uzasadnienia dla zastąpienia środka zapobiegawczego w postaci dozoru policyjnego środkiem zapobiegawczym w postaci tymczasowego aresztowania. Ponadto wskazał, że sąd nie uzasadnił zastosowania wobec niego tymczasowego aresztowania oraz że jego tymczasowe aresztowanie było związane z działalnością w charakterze aktywisty na rzecz społeczeństwa obywatelskiego oraz działalnością jego żony w charakterze obrończyni praw człowieka.

63. W dniu 11 sierpnia 2014 r. Sąd Apelacyjny w Baku oddalił zażalenie, uznając, że tymczasowe aresztowanie drugiego skarżącego było uzasadnione. Jego argumenty dotyczące braku uzasadnionego podejrzenia i rzeczywistego celu aresztowania sąd apelacyjny pozostawił bez odpowiedzi.

64. W dniu 29 października 2014 r. Sąd Rejonowy w Nasimi, powołując się na wniosek prokuratora, przedłużył drugiemu skarżącemu tymczasowe aresztowanie o cztery miesiące. Podczas posiedzenia sądu drugi skarżący utrzymywał, że stawiane mu zarzuty karne były bezpodstawne, a jego zatrzymanie nieuzasadnione. Jego argumenty pozostały bez odpowiedzi. Drugi skarżący wniósł zażalenie.

65. W dniu 6 listopada 2014 r. Sąd Apelacyjny w Baku utrzymał w mocy orzeczenie sądu pierwszej instancji, pozostawiając zarzuty drugiego skarżącego bez rozpoznania.

66. W aktach nie ma dalszych postanowień przedłużających tymczasowe aresztowanie drugiego skarżącego.

3. Wyrok skazujący skarżących i ich późniejsze zwolnienie z aresztu

67. Jakkolwiek skarżący nie przedstawili żadnych kolejnych informacji dotyczących dalszego rozwoju ich sprawy, zgodnie z publicznie dostępnymi informacjami w dniu 13 sierpnia 2015 r. skarżący zostali skazani przez Sąd ds. Poważnych Przestępstw w Baku odpowiednio na osiem i pół roku oraz siedem lat pozbawienia wolności. W międzyczasie, w oczekiwaniu na proces, drugi skarżący został zwolniony z aresztu ze względu na swój stan zdrowia.

68. W dniu 9 grudnia 2015 r. Sąd Apelacyjny w Baku uchylił wyrok z dnia 13 sierpnia 2015 r. i zamienił skarżącym karę na pięć lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na okres próby. Pierwsza skarżąca również została zwolniona z aresztu.

69. W kwietniu 2016 r. skarżący wyjechali z Azerbejdżanu do Holandii, gdzie wystąpili o azyl polityczny.

70. Proces karny skarżących jest przedmiotem odrębnej skargi, która toczy się przed Trybunałem (skarga nr 51984/19).

E. Wspólne oświadczenie organów ścigania z dnia 31 lipca 2014 r. dotyczące postępowania karnego przeciwko skarżącym

71. W dniu 31 lipca 2014 r., po zatrzymaniu skarżących, Prokuratura Generalna i Ministerstwo Bezpieczeństwa Narodowego wydały wspólne oświadczenie prasowe. W oświadczeniu tym oficjalnie poinformowano opinię publiczną o wszczęciu postępowania karnego przeciwko skarżącym i powielono opis zarzucanych im czynów zawarty w postanowieniach o postawieniu skarżącym zarzutów. Oświadczenie miało następującą treść:

„Jak już wcześniej informowaliśmy, w dniu 19 kwietnia 2014 r. [R.M.] został zatrzymany w związku z uzasadnionym podejrzeniem, że popełnił przestępstwo zdrady stanu poprzez szpiegostwo[...] i postawiono mu zarzuty jako oskarżonemu na podstawie artykułu 274 Kodeksu Karnego Republiki Azerbejdżanu.

Ustalono, że (*müəyyən edilib ki*) [pierwsza skarżąca] od 2012 r. pod przykrywką wspólnych projektów realizowanych z [różnymi osobami z siedzibą w Armenii] w ramach „dyplomacji ludowej” [...] werbowwała [R.M.] do działalności szpiegowskiej na

szkodę bezpieczeństwa narodowego Republiki Azerbejdżanu i wraz z [drugim skarżącym] organizowali wyjazdy [R.M.] do Republiki Armenii.

Podczas niektórych z tych podróży [drugi skarżący] wraz z [R.M.] organizował spotkania z [D.Sh.], byłym ministrem bezpieczeństwa narodowego Republiki Armenii oraz przedstawicielami innych organizacji działających pod kontrolą służb specjalnych.

Ponadto [skarżący], angażując do tajnej współpracy niektórych obywateli Republiki Azerbejdżanu, których nazwisk nie można obecnie ujawnić, wydawali polecenia zbierania informacji dotyczących aktualnej sytuacji społeczno-politycznej, energetycznej, obszarów przemysłowych oraz dostaw sprzętu wojskowego [...]

W rezultacie przekazywali oni za pośrednictwem [R.M.] przedstawicielom służb specjalnych wrogiego państwa zdjęcia konkretnych lokalizacji baz wojskowych, lotnisk i innej strategicznej infrastruktury publicznej.

Ponadto [pierwsza skarżąca] [...] prowadziła nielegalną działalność gospodarczą, generując zysk w łącznej wysokości 526 943 manatów [azerbejdżańskich] na podstawie umów o dotacje, których nie zarejestrowała w organach państwowych i na bardzo dużą skalę unikała płacenia podatków do budżetu państwa należnych zgodnie z przepisami podatkowymi, w łącznej wysokości 369 378 manatów.

Jednocześnie istnieje uzasadnione podejrzenie, że [skarżący] poprzez nadużycie zaufania weszli w posiadanie 88 468 dolarów amerykańskich, wypłacając je z rachunku bankowego [AWPDT] [...] i umieszczając je [na swoich osobistych rachunkach bankowych].

W celu przesłuchania [skarżących] w przedmiocie wymienionych okoliczności postanowiono przymusowo doprowadzić [skarżących] przed organ prowadzący postępowanie, ponieważ wielokrotnie nie stawiali się [...].

Mając na uwadze istnienie uzasadnionego podejrzenia, że [pierwsza skarżąca] popełniła przestępstwa z art. 274, art. 178 par. 3 pkt 2, 192 par. 2 pkt 2, 213 par. 2 pkt 2, 320 par. 1 i 320 par. 2 Kodeksu karnego, a [drugi skarżący] popełnił przestępstwa z art. 274 i 178 par. 32 tegoż kodeksu, w dniu 30 lipca 2014 r. przedstawiono im zarzuty jako oskarżonym z ww. artykułów [...].

Prawo [skarżących] do pomocy prawnej [...] było respektowane.

Aktualnie trwa śledztwo i analiza prawna wszystkich czynów, a o jego wynikach opinia publiczna zostanie poinformowana”.

F. Oświadczenia urzędników państwowych i polityków partii rządzącej dotyczące spraw zatrzymanych aktywistów na rzecz praw człowieka

72. Zarówno przed, jak i po aresztowaniu skarżących, w mediach państwowych oraz w środkach masowego przekazu uznawanych za bliskie Rządowi, opublikowano liczne artykuły na temat skarżących i Stowarzyszenia, a także innych obrońców praw człowieka i aktywistów na rzecz społeczeństwa obywatelskiego-. W artykułach tych skarżący wraz z innymi aktywistami zostali określani mianem „szpiegów na rzecz obcych interesów” oraz „zdrajców”. Ponadto niektórzy politycy z partii rządzącej oraz członkowie rządu wygłaszali podobne komentarze na temat działaczy

organizacji pozarządowych i obrońców praw człowieka w Azerbejdżanie (w celu zapoznania się z treścią niektórych z tych komentarzy – zob. *Rasul Jafarov przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 69981/14, §§ 36-41, z dnia 17 marca 2016 r.).

G. Kontakt skarżących z ich pełnomocnikiem przed Trybunałem, K. Bagirovem

73. Pełnomocnik skarżących, K. Bagirov, był prawnikiem oraz członkiem Azerbejdżańskiej Izby Adwokackiej („ABA”). W listopadzie 2014 r. ABA wszczęła przeciwko niemu postępowanie dyscyplinarne i do czasu zakończenia tego postępowania jego prawo do wykonywania zawodu zostało zawieszone. Po zawieszeniu członkostwa K. Bagirova w izbie adwokackiej, władze krajowe uniemożliwiły mu spotkania z sześcioma klientami, którzy byli przetrzymywani w areszcie, w tym ze skarżącymi (w celu uzyskania dalszych szczegółów zob. *Hilal Mammadov przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 81553/12, §§ 51-57, z dnia 4 lutego 2016 r., oraz *Rasul Jafarov*, cyt. powyżej, §§ 43-49). Postępowanie w sprawie zawieszenia K. Bagirova w wykonywaniu zawodu adwokata jest przedmiotem wyroku Trybunału w sprawie *Bagirov przeciwko Azerbejdżanowi*, nr. 81024/12 i 28198/15, z dnia 25 czerwca 2020 r. (nieostateczny).

II. ISTOTNE PRZEPISY PRAWA KRAJOWEGO I PRAKTYKA

74. Zestawienie przepisów prawa krajowego, w tym większości odpowiednich przepisów Kodeksu karnego i Kodeksu postępowania karnego, jak również odpowiednich raportów międzynarodowych można znaleźć w wyroku *Rasul Jafarov* (cyt. powyżej, §§ 50-84). Dalsze informacje dotyczące prawa krajowego istotne dla rozpatrywanej sprawy zostały podsumowane poniżej:

A. Kodeks karny

75. Odpowiednie przepisy kodeksu karnego („KK”) w czasie istotnym dla sprawy stanowiły co następuje:

Artykuł 178. Oszustwo

„178 §1. Oszustwo, czyli wejście w posiadanie mienia lub nabycie praw majątkowych innych osób poprzez nadużycie zaufania lub podstęp

podlega karze grzywny w wysokości [od 100 do 800 AZN], pracy społecznej w wymiarze od 360 do 480 godzin, karze ograniczenia wolności do lat dwóch lub karze pozbawienia wolności do lat dwóch [...]

[...]

178 § 3. Popełnienie tych samych czynów:

[...]

178 § 3 ust. 2. poprzez wyrządzenie znacznych szkód

podlega karze pozbawienia wolności od lat siedmiu do dwunastu. [...]"

Artykuł 274. Zdrada stanu

„Zdrada stanu, czyli czyn umyślny popełniony przez obywatela Republiki Azerbejdżanu na szkodę suwerenności, nienaruszalności terytorium, bezpieczeństwa lub zdolności obronnej Republiki Azerbejdżanu: [mianowicie] przyłączenie się do wroga; szpiegostwo; przekazanie tajemnicy państwowej obcemu państwu; [lub] udzielanie pomocy obcemu państwu, organizacji lub ich przedstawicielom poprzez prowadzenie wrogiej działalności przeciwko Republice Azerbejdżanu,

podlega karze pozbawienia wolności od lat dwunastu do dwudziestu albo karze dożywotniego pozbawienia wolności”.

Artykuł 320. Falszowanie, nielegalne wytwarzanie i sprzedaż dokumentów urzędowych, odznaczeń państwowych, pieczęci, stempli i formularzy lub posługiwanie się sfalszowanymi dokumentami

„320 §1. Falszowanie, nielegalne wytwarzanie lub sprzedaż, w celu wykorzystania, świadectwa lub innego dokumentu urzędowego przyznającego prawa lub zwalniającego z obowiązków, jak również wytwarzanie i sprzedaż w tym samym celu sfalszowanych odznaczeń Republiki Azerbejdżanu, pieczęci, stempli i formularzy

podlega karze grzywny w wymiarze [od 200 do 500 AZN], karze ograniczenia wolności do lat dwóch lub karze pozbawienia wolności do lat dwóch.

320 § 2. Umyślne posługiwanie się sfalszowanymi dokumentami określonymi w art. 320 § 1 KK

podlega karze grzywny w wymiarze [od 200 do 500 AZN], pracy społecznej w wymiarze od 240 do 300 godzin, karze ograniczenia wolności do lat dwóch lub karze pozbawienia wolności do lat dwóch [...]"

B. Kodeks postępowania karnego

76. Odpowiednie przepisy kodeksu karnego („KPK”) w czasie istotnym dla sprawy stanowiły co następuje:

Artykuł 177. Prawo do przymusowego podejmowania czynności dochodzeniowo-śledczych

„177 §1. Organ prowadzący postępowanie karne może przymusowo podejmować czynności dochodzeniowo-śledcze w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania [...]

177 § 2. Jeżeli na przeprowadzenie czynności dochodzeniowo-śledczej nie wyraziła zgody osoba, której czynności dotyczy, a zastosowanie przymusu wymaga decyzji sądu, prokurator nadzorujący postępowanie przygotowawcze, po przychyleniu się do uzasadnionego wniosku śledczego prowadzącego postępowanie, występuje do sądu z wnioskiem.

WYROK YUNUSOVA I YUNUSOV przeciwko AZERBEJDŻANOWI (Nr 2)

177 § 3. Przymusowe przeprowadzenie poniższych czynności dochodzeniowo-śledczych wymaga, co do zasady, postanowienia sądu:

177 § 3 pkt 1. przeprowadzenie oględzin, przeszukania, zajęcia i innych czynności dochodzeniowo-śledczych w miejscu zamieszkania, w budynkach biurowych lub przemysłowych;

177 § 3 pkt 2. przeszukanie osoby wbrew jej woli, z wyjątkiem osoby zatrzymanej lub tymczasowo aresztowanej;

177 § 3 pkt 3. zajęcie mienia;

177 § 3 pkt 4. zajęcie przesyłek pocztowych, telegraficznych i innych przesyłek;

177 § 3 pkt 5. przechwytywanie rozmów prowadzonych za pośrednictwem telefonu i innych środków, jak również informacji przesyłanych za pośrednictwem telekomunikacji i innych środków technicznych;

177 § 3 pkt 6. uzyskiwanie informacji o transakcjach finansowych, rachunkach bankowych, płatnościach podatkowych, życiu prywatnym, rodzinnym, [jak również informacji zawierających] tajemnice państwowe, handlowe lub zawodowe;

177 § 3 pkt 7. ekshumacja;

177 § 3 pkt 8. wstrzymanie wykonania podejrzanych czynności związanych z legalizacją środków pieniężnych i innego mienia uzyskanego w wyniku przestępstwa i finansowania terroryzmu.

177 § 4. oględziny i inne czynności dochodzeniowo-śledcze w lokalu mieszkalnym, budynku usługowym lub przemysłowym, jak również czynności dochodzeniowo-śledcze przewidziane w art. 177 § 3 pkt 6 i 7 niniejszego kodeksu mogą być przeprowadzone tylko na podstawie postanowienia sądu. Prowadzący postępowanie może przymusowo przeprowadzić na podstawie własnej decyzji i bez postanowienia sądu następujące czynności:

177 § 4 pkt 1. oględziny, przeszukania i zajęcia w lokalu mieszkalnym, budynku biurowym lub przemysłowym – na podstawie i w okolicznościach przewidzianych w art. 243 § 3 tego Kodeksu;

177 § 4 pkt 2. przeszukanie osoby – w okolicznościach przewidzianych w art. 238 § 2 tego Kodeksu;

177 § 4 pkt 3. zajęcie mienia – w okolicznościach przewidzianych w art. 249 § 5 tego Kodeksu;

177 § 4 pkt 4. zajęcie przesyłek pocztowych, telegraficznych i innych oraz przechwytywanie rozmów prowadzonych przez telefon i inne środki, a także informacji przesyłanych za pomocą środków telekomunikacyjnych i innych środków technicznych – w okolicznościach wymagających niezwłocznego zebrania dowodów w sprawach o ciężkie i szczególnie ciężkie przestępstwa przeciwko osobie lub władzy państwowej;

177 § 4 pkt 5. zawieszenie wykonywania podejrzanych operacji związanych z legalizacją środków pieniężnych i innego mienia uzyskanego w wyniku przestępstwa oraz z finansowaniem terroryzmu - w pilnych okolicznościach, w których istnieją wystarczające podstawy, by podejrzewać, że operacja z udziałem środków pieniężnych i innego mienia ma na celu finansowanie terroryzmu lub legalizację [takiego mienia] uzyskanego w wyniku przestępstwa.

177 § 5. [...] Decyzja prowadzącego postępowanie uzasadnia konieczność i pilność przeprowadzenia czynności dochodzeniowo-śledczej bez postanowienia sądu [...]"

Artykuł 178. Przymusowe stawiennictwo

„178 §1. Przymusowe stawiennictwo oznacza doprowadzenie osoby siłą do organu prowadzącego postępowanie karne i przymusowe zapewnienie jej udziału w czynnościach dochodzeniowo-śledczych lub innych.

178 § 2. Środek ten może być stosowany wobec osoby uczestniczącej w postępowaniu karnym i wezwanej przez organ prowadzący postępowanie karne tylko w następujących okolicznościach:

178 § 2 pkt 1. jeżeli taka osoba bez uzasadnionej przyczyny nie stawia się na obligatoryjne wezwanie organu prowadzącego postępowanie karne;

178 § 2 pkt 2. jeżeli taka osoba uchyla się od doręczenia jej wezwania od organu prowadzącego postępowanie karne;

178 § 2 pkt 3. jeżeli taka osoba ukrywa się przed organem prowadzącym postępowanie karne;

178 § 2 pkt 4. jeżeli taka osoba nie ma stałego miejsca zamieszkania.

178 § 3. Dzieci poniżej 14 roku życia, kobiety w ciąży, osoby ciężko chore oraz ofiary przestępstwa wnoszące prywatny akt oskarżenia nie mogą być przymusowo doprowadzone przed organ prowadzący postępowanie karne.

178 § 4. Przymusowe doprowadzenie odbywa się zgodnie z decyzją organu prowadzącego postępowanie karne lub postanowieniem sądu na podstawie wniosku uczestników postępowania karnego.

178 § 5. Postanowienie o przymusowym doprowadzeniu osoby do organu prowadzącego postępowanie karne wykonuje organ prowadzący postępowanie lub inny organ odpowiedzialny za ten obowiązek na podstawie przepisów prawa”.

Artykuł 236. Oględziny

„236 §1. Śledczy dokonuje oględzin miejsca przestępstwa, budynków, dokumentów, przedmiotów oraz zwłok ludzkich i zwierzęcych w celu znalezienia śladów przestępstwa i innych przedmiotów materialnych o potencjalnej wartości dowodowej oraz ustalenia okoliczności popełnienia przestępstwa i innych okoliczności istotnych dla sprawy.

[...]

236 § 4. Śledczy dokonuje oględzin widocznych przedmiotów pod warunkiem nienaruszania praw obywatelskich [...]”.

Artykuł 242. Przeprowadzenie przeszukania lub zajęcia

„242 § 1. Jeżeli dostępne dowody lub materiały uzyskane w wyniku dochodzenia dają podstawę do uzasadnionego podejrzenia, że w miejscu zamieszkania, budynkach usługowych lub przemysłowych albo w innym miejscu znajdują się lub że określone osoby są w posiadaniu przedmiotów lub dokumentów o potencjalnym znaczeniu dla sprawy jako dowód, prowadzący postępowanie może dokonać przeszukania [...]”.

Artykuł 243. Przesłanki przeprowadzenia przeszukania lub zajęcia

„243 §1. Co do zasady, przeszukanie i zajęcie następuje na podstawie postanowienia sądu. Sąd wydaje postanowienie o przeprowadzeniu przeszukania lub zajęcia po złożeniu umotywowanego wniosku przez prowadzącego śledztwo oraz wniosków przez prokuratora prowadzącego śledztwo [...]”.

Artykuł 248. Zajęcie mienia

„248 §1. Zajęcie mienia:

[...]

248 § 1 pkt 3. zajęcie depozytów bankowych uniemożliwia dokonywanie jakichkolwiek dalszych transakcji dotyczących tych depozytów”.

Artykuł 249. Przesłanki zajęcia mienia

„249 §1. Zajęcie mienia można nakazać tylko wtedy, gdy materiał zebrany w sprawie karnej dostarcza wystarczających podstaw [do jego dokonania].

249 § 2. Co do zasady, zajęcie mienia następuje na podstawie postanowienia sądu [...]

[...]

249 § 5. W wypadkach niecierpiących zwłoki oraz gdy istnieją konkretne informacje pozwalające podejrzewać, że mienie, przedmioty i składniki majątkowe uzyskane w drodze przestępstwa mogą zostać zniszczone, uszkodzone, zanieczyszczone lub ukryte przez osobę, która popełniła przestępstwo, albo [przez nią] zbyte na pokrycie roszczeń z tytułu wytoczonego przeciwko niej powództwa cywilnego, prowadzący postępowanie może dokonać zajęcia mienia bez postanowienia sądu, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych w art. 177 § 2 i 177 § 5 niniejszego kodeksu.

249 § 6. W okolicznościach przewidzianych w art. 249 § 5 tego Kodeksu prowadzący postępowanie wydaje decyzję z uzasadnieniem o zajęciu mienia [...]”

Artykuł 449. Wniesienie skargi sądowej na czynności procesowe lub decyzje podejmowane przez organ prowadzący postępowanie karne

„[...]”

449 § 2. Prawo do złożenia skargi na czynności procesowe lub decyzje podejmowane przez organ prowadzący postępowanie karne przysługuje następującym osobom:

449 § 2 pkt 1. oskarżonemu (podejrzanemu) i jego obrońcy;

449 § 2 pkt. 2. pokrzywdzonemu i jego pełnomocnikowi;

449 § 2 pkt 3. innym osobom, których prawa i wolności zostały naruszone w wyniku decyzji lub czynności procesowej.

449 § 3. Osobom wymienionym w art. 449 § 2 niniejszego Kodeksu przysługuje prawo wniesienia do sądu skargi na czynności procesowe lub decyzje podejmowane przez organ prowadzący postępowanie karne w związku z:

449 § 3 pkt 1. odmową przyjęcia zawiadomienia o przestępstwie;

449 § 3 pkt 2. zatrzymaniem i tymczasowym aresztowaniem;

449 § 3 pkt. 3. naruszeniem praw osoby zatrzymanej lub tymczasowo aresztowanej;

449 § 3 pkt 3 ppkt 1. przeniesieniem osadzonego z aresztu śledczego do ośrodka tymczasowego dla aresztantów;

449 § 3 pkt 4. zadawaniem tortur lub innym nieludzkim traktowaniem osoby tymczasowo aresztowanej;

449 § 3 pkt 5. odmową wszczęcia postępowania karnego, zawieszeniem lub zakończeniem postępowania karnego;

449 § 3 pkt 6. przymusowym przeprowadzeniem czynności dochodzeniowo-sledczej, zastosowaniem środka przymusu procesowego lub przeprowadzeniem operacyjnej czynności przeszukania bez postanowienia sądu;

449 § 3 pkt 7. usunięciem obrońcy oskarżonego (podejrzanego)”

C. Orzeczenia Zgromadzenia Ogólnego Sądu Najwyższego

1. Orzeczenie „w sprawie praktyki sądowej dotyczącej przestępstwa oszustwa” z dnia 31 stycznia 2002 r

77. Odpowiedni fragment tego orzeczenia obowiązujący w czasie istotnym dla sprawy brzmiał następująco:

„[...] Przystępstwo oszustwa dokonywane jest przez postępowanie lub nadużycia zaufania. Przystępstwo to często wiąże się z celem bezprawnego wejścia w posiadanie cudzego mienia przez oskarżonego w ramach zawierania i realizacji umów o pracę, dzieło, usługi i podobnych [...]”.

2. Orzeczenie „w sprawie stosowania przepisów przez sądy podczas rozpatrywania wniosków o zastosowanie wobec oskarżonego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania” z dnia 3 listopada 2009 r.

78. Odpowiednia część tego orzeczenia brzmi następująco:

„3. Zgodnie z przepisami muszą występować przesłanki materialne i proceduralne uzasadniające zastosowanie tymczasowego aresztowania. Przez przesłanki materialne należy rozumieć dowody wskazujące związek oskarżonego z popełnieniem zarzucanego mu przestępstwa. Na przesłanki procesowe składają się przesłanki uzasadniające legalność i konieczność zastosowania tymczasowego aresztowania, ustalone przez sąd z połączenia okoliczności określonych w art. 155 KPK.

Decydując o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, sądy nie mogą poprzestać jedynie na wymienieniu przesłanek procesowych określonych w art. 155 [KPK], ale muszą sprawdzić, czy każda z nich ma znaczenie w odniesieniu do oskarżonego i czy znajduje potwierdzenie w materiale zgromadzonym w aktach sprawy. Należy przy tym uwzględnić rodzaj i wagę przestępstwa zarzucanego oskarżonemu, informacje o jego osobowości, wieku, sytuacji rodzinnej, zawodzie, stanie zdrowia i inne okoliczności tego rodzaju [...].

6. Wnioski o tymczasowe aresztowanie, przedłużenie okresu tymczasowego aresztowania i zamianę tymczasowego aresztowania na areszt domowy lub zwolnienie za poręczeniem majątkowym rozpatrywane są na posiedzeniu niejawnym przez jednego sędziego w budynku sądu w ciągu dwudziestu czterech godzin od ich otrzymania (niezależnie od tego, czy jest to dzień świąteczny, czy pora poza godzinami urzędowania). Obecność na posiedzeniu osoby, której prawa mogą być ograniczone wnioskiem, jest obowiązkowa.

Sądy muszą brać pod uwagę, że rozpatrywanie wniosków o zastosowanie tymczasowego aresztowania lub przedłużenie okresu tymczasowego aresztowania pod nieobecność oskarżonego jest dopuszczalne tylko w wyjątkowych okolicznościach, gdy

nie jest możliwe zapewnienie jego obecności na posiedzeniu. Okoliczności te mogą zaistnieć, gdy oskarżony zbiegł z miejsca zdarzenia, jest leczony w szpitalu psychiatrycznym lub z powodu ciężkiej choroby, albo gdy zachodzą nadzwyczajne okoliczności, ogłoszenie kwarantanny lub inne podobne okoliczności [...]

8. Zgodnie z art. 447 § 5 [KPK], rozpatrując wniosek o zastosowanie tymczasowego aresztowania, sędzia ma prawo zapoznać się z dokumentami i dowodami rzeczowymi stanowiącymi podstawę wniosku.

Sądy powinny mieć na uwadze, że ten przepis prawa karnego procesowego nie przewiduje przeprowadzania i oceny dowodów przez sądy. Kontrola sądowa na podstawie tego przepisu powinna polegać jedynie na weryfikacji wstępnych dowodów dających podstawę do podejrzenia, że oskarżony popełnił przestępstwo oraz na sprawdzeniu istnienia przesłanek procesowych wymaganych do zastosowania tymczasowego aresztowania.

9. Sądy powinny stosować większą kontrolę w celu zapewnienia, by materiał przedstawiony przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze w związku z tą kwestią był kompletny i rzetelny. [...] Do wniosku [o tymczasowe aresztowanie] należy dołączyć materiały niezbędne do jego rozpatrzenia, np. odpisy protokołów i postanowień o wszczęciu postępowania karnego, zatrzymaniu oskarżonego, postawieniu mu zarzutów, przesłuchaniu, dokumenty tożsamości. Zgodnie z art. 447.5 [KPK] sędzia ma prawo zażądać i zapoznać się z innymi dokumentami (na przykład oświadczeniami złożonymi w związku z zarzutami lub protokołami formalnych konfrontacji), jak również z dowodami rzeczowymi w celu ustalenia, czy wniosek [o tymczasowe aresztowanie] jest uzasadniony. [...]

13. [...] przypomina się sądom, że wprowadzie ustawodawca określił takie same materialne i procesowe podstawy i zasady rozpatrywania zarówno wniosków o tymczasowe aresztowanie, jak i wniosków o przedłużenie okresu tymczasowego aresztowania, ponieważ przedłużenie okresu tymczasowego aresztowania ogranicza na długi okres prawo człowieka do wolności, a także jego prawo do domniemania niewinności, to rozpatrując wnioski tego rodzaju, sądy muszą zachować ostrożność, zweryfikować podstawy i powody przedłużenia tymczasowego aresztowania, a także w inny sposób uzasadniać w swoich postanowieniach konieczność przedłużenia okresu tymczasowego aresztowania niż uzasadniona była konieczność [pierwotnego] zastosowania tymczasowego aresztowania.

Rozpatrując wnioski o przedłużenie okresu tymczasowego aresztowania oskarżonego, sądy muszą szczegółowo zweryfikować zawarte we wniosku argumenty, dlaczego nie jest możliwe zakończenie postępowania przygotowawczego w ustalonym wcześniej terminie. Muszą przy tym wziąć pod uwagę, że zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, oparcie się na tych samych przesłankach, które stanowiły podstawę [pierwotnego] zastosowania tymczasowego aresztowania w stosunku do oskarżonego przy przedłużeniu jego okresu pozbawienia wolności jest uznawane za naruszenie prawa do wolności i bezpieczeństwa z punktu widzenia art. 5 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności”.

PRAWO

I. ZARZUT NARUSZENIA ART. 3 KONWENCJI Z POWODU ZŁEGO TRAKTOWANIA SKARŻĄCYCH PODCZAS ICH PRZEWOZU RADIOWOZEM

79. Skarżący utrzymywali, że byli słownie znieważani przez funkcjonariuszy policji i grożono im gwałtem podczas przewozu policyjnym samochodem z lotniska do mieszkania w nocy z 28 na 29 kwietnia 2014 r. Powołali się na art. 3 Konwencji, który stanowi:

„Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”.

80. Rząd podniósł, że skarżący nie przedstawili żadnych dowodów na poparcie swoich zarzutów.

81. Skarżący podtrzymali swój zarzut.

82. „Zarzuty dotyczące złego traktowania sprzecznego z art. 3 muszą być poparte odpowiednimi dowodami. Przy ocenie tych dowodów Trybunał przyjmuje standard dowodowy „ponad uzasadnioną wątpliwość”, przy czym dodaje, że taki dowód może wynikać ze współistnienia wystarczająco wyraźnych, jasnych i zbieżnych wniosków lub podobnych niewzruszalnych domniemań faktycznych zob. *Bouyid przeciwko Belgii* [WI], nr 23380/09, § 82, ETPC 2015).

83. W rozpatrywanej sprawie skarżący podnosili, że o ich złym traktowaniu świadczyła hospitalizacja drugiego skarżącego po wydarzeniach będących przedmiotem skargi.

84. W tym kontekście Trybunał zauważa, że drugi skarżący cierpiał na przewlekłe nadciśnienie i był już w przeszłości hospitalizowany z podobną diagnozą, w tym w okresie od 25 do 28 kwietnia 2014 r., czyli na krótko przed wydarzeniami będącymi przedmiotem skargi (zob. *Yunusova i Yunusov przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 59620/14, § 33, 2 czerwca 2016 r.). W tych okolicznościach Trybunał stwierdza, że sam wyżej wymieniony element jest niewystarczający, aby *uprawdopodobnić* złe traktowanie przez policję.

85. Mając na uwadze stanowiska stron oraz cały materiał będący w jego posiadaniu Trybunał uważa, że dowody, którymi dysponuje, nie pozwalają mu stwierdzić ponad uzasadnioną wątpliwość, że skarżący zostali poddani złemu traktowaniu, co zarzucono (zob. *Chumakov przeciwko Rosji*, nr 41794/04, §§ 103-04, z dnia 24 kwietnia 2012 r., por. też *Gäfgen przeciwko Niemcom* [WI], nr 22978/05, §§ 94-95, ETPC 2010).

86. Z powyższego wynika, że ta część skargi jest w sposób oczywisty nieuzasadniona i podlega odrzuceniu zgodnie z art. 35 ust. 3 lit. a oraz ust. 4 Konwencji.

II. ZARZUT NARUSZENIA ART. 5 KONWENCJI

87. Powołując się na art. 5 Konwencji skarżący zarzucili bezprawność pozbawienia ich wolności w dniach 28-29 kwietnia 2014 r. Ponadto zarzucili, że ich zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie, do którego doszło w ramach prowadzonego przeciwko nim postępowania karnego ani nie było oparte na uzasadnionym podejrzeniu, ani nie było uzasadnione. Skarżący zarzucili również brak skutecznej kontroli sądowej zgodności z prawem ich tymczasowego aresztowania. Istotna część art. 5 Konwencji stanowi:

„1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:

[...]

zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w przypadku niepodporządkowania się wydanemu zgodnie z prawem orzeczeniu sądu lub w celu zapewnienia wykonania określonego w ustawie obowiązku;

zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą lub jeśli jest to konieczne w celu zapobieżenia popełnienia takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu;

[...]

3. Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 lit. c) niniejszego artykułu powinien zostać niezwłocznie postawiony przed sędzią lub innym urzędnikiem uprawnionym przez ustawę do wykonywania władzy sądowej i ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.

4. Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem.

A. Dopuszczalność

88. Trybunał wskazuje, że te zarzuty skargi nie są w sposób oczywisty nieuzasadnione w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a) Konwencji. Ponadto stwierdza, że nie są one też niedopuszczalne z żadnych innych względów. Należy je zatem uznać za dopuszczalne.

B. Przedmiot skargi

1. Zarzut naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji z powodu pozbawienia skarżących wolności w dniach 28-29 kwietnia 2014 r.

a) Stanowiska stron

89. Skarżący zarzucili, że ich zatrzymanie na lotnisku i ograniczenie ich swobody poruszania się w dniach 28-29 kwietnia 2014 r. stanowiło pozbawienie wolności w rozumieniu art. 5. Ponadto twierdzili, że ich pozbawienie wolności było sprzeczne z wymogami prawa krajowego, ponieważ nie było postanowienia zezwalającego na ich aresztowanie.

90. Rząd stwierdził, że skarżący nie zostali „aresztowani” przez władze. Rząd utrzymywał, że działania władz miały na celu doprowadzenie skarżących na przesłuchanie, ponieważ nie stawili się oni przed organami śledczymi, mimo że zostali wezwani na przesłuchanie w charakterze świadków w sprawie karnej. Na poparcie swoich twierdzeń Rząd załączył kopie wezwań adresowanych do obojga skarżących.

b) Ocena Trybunału

91. Trybunał zauważa na wstępie, że stanowisko Rządu można rozumieć jako twierdzenie, że środki zastosowane wobec skarżących nie stanowiły pozbawienia wolności. Jednakże, nie zostało zakwestionowane przez Rząd, że podczas wszystkich wydarzeń, o których mowa, skarżący znajdowali się pod wyłączną kontrolą władz i nie mieli swobody poruszania się. Oboje skarżący zostali zatrzymani na lotnisku około godziny 22:30 w dniu 28 kwietnia 2014 r. Drugi skarżący znajdował się pod kontrolą władz do momentu jego hospitalizacji w nocy z 28 na 29 kwietnia 2014 r., podczas gdy pierwszą skarżącą zwolniono po przeszukaniach przeprowadzonych w jej mieszkaniu oraz w biurze Stowarzyszenia, około północy 29 kwietnia 2014 r. (zob. par. 19-24 powyżej). W związku z tym Trybunał powtórzył, że w celu ustalenia, czy doszło do pozbawienia wolności w rozumieniu art. 5, ważnym czynnikiem, który należy wziąć pod uwagę, jest kontekst, w którym podjęto działania. W przypadku zatrzymania pasażera przez funkcjonariuszy straży granicznej podczas kontroli granicznej w porcie lotniczym w celu wyjaśnienia jego sytuacji i gdy zatrzymanie to nie przekroczy czasu ściśle niezbędnego do dopełnienia odpowiednich formalności, nie powstaje żaden problem na gruncie art. 5 Konwencji (zob. *Gahramanov przeciwko Azerbejdżanowi* (dec.), nr 26291/06, § 40, z dnia 15 października 2013 r.). Natomiast w rozpatrywanej sprawie skarżący nie zostali zatrzymani w ramach kontroli bezpieczeństwa przeprowadzanej przed wejściem na pokład samolotu, ale zostali zmuszeni, by udać się z policją w celu przesłuchania w charakterze świadków w ramach postępowania karnego przeciwko osobie trzeciej. Zatem mając na uwadze fakt, że ograniczenie swobody poruszania się skarżących trwało przez wiele godzin, wykluczało jakąkolwiek

możliwość oddalenia się i służyło doprowadzeniu ich na przesłuchanie, Trybunał stwierdza, że skarżący zostali pozbawieni wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1 (zob. *Khodorkovskiy przeciwko Rosji*, nr 5829/04, § 134, 31 maja 2011 r.).

92. Pozbawienie wolności jest uzasadnione tylko wtedy, gdy wystąpi jeden z dopuszczalnych powodów pozbawienia wolności wymienionych w lit. a)-f) art. 5 § 1. Mając na uwadze stanowiska stron oraz okoliczność, że skarżący nie byli oskarżeni o żadne przestępstwa w czasie tych wydarzeń, przedmiotowa skarga podlega rozpatrzeniu na podstawie art. 5 ust. 1 lit. b) Konwencji (zob. *Iliya Stefanov przeciwko Bułgarii*, nr 65755/01, § 74, z dnia 22 maja 2008 r., oraz *Khodorkovskiy*, cyt. powyżej, § 134).

93. Zatrzymanie lub aresztowanie jest dopuszczalne na podstawie drugiego z elementów wymienionych w art. 5 ust. 1 lit. b) „w celu zapewnienia wykonania określonego w ustawie obowiązku”. Dotyczy to przypadków, w których prawo zezwala na zatrzymanie lub aresztowanie osoby w celu przymuszenia jej do wykonania określonego i konkretnego obowiązku, który na niej ciąży, a którego do tej pory nie spełniła. Aby zatrzymanie i aresztowanie było objęte zakresem art. 5 ust. 1 lit. b), musi również mieć na celu zabezpieczenie wykonania tego obowiązku lub bezpośrednio się do tego przyczyniać oraz nie mieć charakteru represyjnego (zob. *S., V. i A. przeciwko Danii* [WI], nr 35553/12 i 2 inne, §§ 79-80, 22 października 2018 r.).

94. Przechodząc do rozpatrywanej sprawy, Trybunał odnotowuje twierdzenie Rządu, że skarżący nie stawili się przed oficerem śledczym na przesłuchanie, co nie zostało zakwestionowane przez skarżących. W związku z tym Trybunał powtarza, że ustawowy obowiązek składania zeznań w charakterze świadka można uznać za wystarczająco szczegółowy i konkretny do celów art. 5 ust. 1 b) (zob. w szczególności *Iliya Stefanov*, cyt. powyżej, §§ 73-75).

95. Jak jednak Trybunał wielokrotnie stwierdzał, art. 5 ust. 1 Konwencji wymaga, aby każde pozbawienie wolności było „zgodne z prawem”, co obejmuje warunek, że musi być dokonane „zgodnie z procedurą przewidzianą przez prawo”. Konwencja odsyła tu zasadniczo do prawa krajowego i stwierdza obowiązek dostosowania się do jego przepisów materialnych i proceduralnych, ale wymaga dodatkowo, aby każde pozbawienie wolności było zgodne z celem art. 5, czyli ochroną jednostek przed arbitralnością (zob. *Witold Litwa przeciwko Polsce*, nr 26629/95, §§ 72-73, ETPC 2000-III).

96. W rozpatrywanej sprawie procedura z art. 178 KPK, o której skarżący zostali uprzedzeni w doręczonych im wezwaniach, przewiduje, że doprowadzenie osoby siłą w celu przeprowadzenia czynności dochodzeniowo-śledczej z jej udziałem musi nastąpić zgodnie z uzasadnioną decyzją organu śledczego lub sądu. Nie wydaje się jednak, aby w tym kontekście została podjęta decyzja nakazująca eskortę skarżących na przesłuchanie. Rząd nie twierdził przeciwnie. W zaistniałych

okolicznościach pozbawienie skarżących wolności nie może być uznane za „zgodne z prawem” w rozumieniu art. 5 ust. 1.

97. W związku z tym doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji z powodu pozbawienia skarżących wolności w dniach 28-29 kwietnia 2014 r.

2. *Zarzut naruszenia art. 5 ust. 1 i 3 Konwencji z uwagi na brak uzasadnionego podejrzenia oraz niepodanie przez sądy krajowe istotnych i wystarczających powodów dalszego pozbawienia skarżących wolności w okresie od 30 lipca 2014 r. do nieokreślonej daty w 2015 r.*

a) Stanowiska stron

98. Skarżący zarzucili, że nie istniało „uzasadnione podejrzenie”, że popełnili przestępstwo, ponieważ postawione im zarzuty nie zostały poparte żadnymi dowodami. Podnieśli również, że sądy krajowe nie przedstawiły „istotnych i wystarczających” powodów uzasadniających ich tymczasowe aresztowanie w okresie od 30 lipca 2014 r. do nieokreślonej daty w 2015 r.

99. Rząd stwierdził, że zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie skarżących było oparte na podejrzeniu popełnienia przez nich przestępstw. Podejrzenie to było uzasadnione i poparte dowodami zebranymi w trakcie śledztwa. Rząd twierdził ponadto, że tymczasowe aresztowanie skarżących było uzasadnione i oparte na wystarczających i istotnych powodach.

100. Uwagi stron trzecich przedstawione przez Komisarza Praw Człowieka Rady Europy, Fundację Human Rights House oraz Freedom Now dotyczyły w szczególności sytuacji obrońców praw człowieka w Azerbejdżanie oraz trudności, z jakimi borykają się organizacje pozarządowe wskutek ostatnich zmian legislacyjnych. Uwagi stron trzecich były podobne do tych, które zostały przedstawione w sprawie *Rasul Jafarov*, nr 69981/14, §§ 99-113, z dnia 17 marca 2016 r.

b) Ocena Trybunału

101. Trybunał zauważa, że kwestie poruszone w skardze wniesionej przez skarżących są przedmiotem utrwalonego orzecznictwa Trybunału. Trybunał zbada zarzuty skargi na podstawie odpowiednich zasad ogólnych, określonych w szczególności w sprawach *Rashad Hasanov i inni przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 148653/13 i 3 inne, §§ 91-96, z dnia 7 czerwca 2018 r.; *Mammadli przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 47145/14, §§ 48-53, z dnia 19 kwietnia 2018 r.; *Rasul Jafarov*, cyt. powyżej, §§ 114-118; oraz *Ilgar Mammadov przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 15172/13, §§ 87-89, z dnia 22 maja 2014 r.

102. W świetle tych zasad zadaniem Trybunału jest upewnienie się, że zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie skarżących było oparte na uzasadnionym podejrzeniu, że popełnili oni przestępstwa, o które zostali oskarżeni (zob. *Merabishvili przeciwko Gruzji*, nr 72508/13, § 187, z dnia 14

czerwca 2016 r.). Trybunał zauważa, że aresztowanie i tymczasowe aresztowanie skarżących opierało się na zarzutach związanych z dwoma odrębnymi zbiorami skojarzonych z nimi faktów: pierwszy zbiór faktów stanowił podstawę zarzutu zdrady stanu, podczas gdy drugi dotyczył różnych zarzutów związanych z dotacjami otrzymanymi przez skarżących za pośrednictwem organizacji pozarządowych. W celu oceny, czy istniało uzasadnione podejrzenie w celu zatrzymania i aresztowania skarżących, Trybunał przystąpi kolejno do zbadania faktów stanowiących podstawę powyższych zarzutów.

(i) *W odniesieniu do zarzutu zdrady stanu postawionego obu skarżącym*

103. Trybunał zauważył na wstępie, że było faktem powszechnie znanym, zarówno w kraju jak i za granicą, że od 2002 r. skarżący wraz ze swoimi armeńskimi odpowiednikami byli zaangażowani we wspólne projekty, które miały na celu promowanie dialogu pomiędzy azerbejdżańskim i armeńskim społeczeństwem obywatelskim, znane jako „dyplomacja ludowa”. Jednakże postępowanie w sprawie karnej, które zostało wszczęte przez prokuraturę przeciwko skarżącym, zawierało podejrzenie, że projekty prowadzone przez skarżących w ramach „dyplomacji ludowej” były w rzeczywistości przykrywką, w ramach której współpracowali oni z różnymi agentami armeńskich służb specjalnych na szkodę bezpieczeństwa narodowego Azerbejdżanu. Mieli oni otrzymywać duże sumy pieniędzy na rekrutowanie osób do działalności szpiegowskiej i zwerbować R.M., który rzekomo dostarczył informacji na temat lokalizacji baz wojskowych i infrastruktury strategicznej w Azerbejdżanie podczas spotkań z tymi agentami.

104. Zadaniem Trybunału jest zatem sprawdzenie, czy istniały wystarczające obiektywne dowody, które mogłyby doprowadzić obiektywnego obserwatora do uzasadnionego przekonania, że skarżący mógł popełnić czyny zarzucane przez organy ścigania (zob. *Ilgar Mammadov*, cyt. powyżej, § 94).

105. W związku z tym Trybunał zauważa, że skarżący konsekwentnie twierdzili przed sądami krajowymi oraz samym Trybunałem, że władze nie przedstawiły żadnych dowodów na poparcie podejrzenia, że popełnili oni to przestępstwo. Rząd utrzymywał natomiast, że „to oskarżenie [zostało] poparte materiałem dowodowym zebrany podczas śledztwa”. Trybunał zauważa jednak, że nieokreślone dowody, na które powołuje się Rząd, nie pojawiły się ani w udostępnionym mu materiale, ani w oficjalnych dokumentach organów ścigania, ani w orzeczeniach sądów krajowych (zob. *Rashad Hasanov i Inni*, oraz *Ilgar Mammadov*, oba cyt. powyżej, odpowiednio § 105 i § 96; por. też *Tanrikulu i Inni przeciwko Turcji*, nr. 29918/96 i 2 inne, § 30 z dnia 6 października 2005 r.). Ponadto, zarzuty skarżących przed sądami krajowymi dotyczące braku jakichkolwiek dowodów na poparcie tego oskarżenia zostały przez sądy całkowicie zignorowane. W tym względzie Trybunał powtarza, że zgodnie z

orzeczeniem Zgromadzenia Ogólnego Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2009 r. sądy krajowe miały obowiązek poddać wnioski prokuratury o zastosowanie tymczasowego aresztowania ścisłej kontroli i zweryfikować istnienie podejrzenia wobec oskarżonego, korzystając z przysługującego im na podstawie art. 447 § 5 KPK uprawnienia do zażądania i przeglądu „wstępnych dowodów” będących w posiadaniu prokuratury (zob. par. 78 powyżej). Wydaje się jednak, że w rozpatrywanej sprawie nie uczyniono tego (por. *Rashad Hasanov i inni*, oraz *Ilgar Mammadov*, oba cyt. powyżej, odpowiednio § 105 i § 97).

106. Ponadto, w postępowaniu przed Trybunałem Rząd nie przedstawił żadnego materiału, który pozwoliłby stwierdzić, że istniało uzasadnione podejrzenie popełnienia przez skarżących zarzucanego im przestępstwa (zob. *Lazoroski przeciwko Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii*, nr 4922/04, § 48, z dnia 8 października 2009 r., por. *Merabishvili*, cyt. powyżej, § 187).

107. Mając na uwadze powyższe, Trybunał uznaje, że w przedstawionym mu materiale nie ma nic, co pozwoliłoby obiektywnemu obserwatorowi stwierdzić, że skarżący mogli popełnić te czyny. Trybunał stwierdza zatem, że nie wykazano, iż w czasie istotnym dla sprawy skarżący zostali pozbawieni wolności w związku z „uzasadnionym podejrzeniem” popełnienia przestępstwa zdrady stanu.

(ii) w odniesieniu do zarzutów związanych z przyjęciem i rozdysponowaniem dotacji przez pierwszą skarżącą oraz ich sprzeniewierzeniem przez oboje skarżących

108. Trybunał zauważa, że zarzuty postawione skarżącym w związku z dotacjami otrzymanymi za pośrednictwem organizacji pozarządowych są w dużym stopniu podobne do zarzutów postawionych skarżącemu w sprawie *Rasul Jafarov* (cyt. powyżej, §§ 16 i 30). W szczególności, jeśli chodzi o zarzuty nielegalnej działalności gospodarczej i uchylania się od opodatkowania na szeroką skalę, naruszenie zarzucane pierwszej skarżącej wynikało z niezarejestrowania dotacji otrzymanych za pośrednictwem organizacji pozarządowych. To zaniechanie, zdaniem władz, sprawiło, że *de facto* miało miejsce prowadzenie działalności gospodarczej. W związku z tym Trybunał przypomina, że badał już podobne czyny dające podstawy do wyżej wspomnianych zarzutów w sprawie *Rasul Jafarov* (ibid.), w której Trybunał orzekł, co następuje:

„128. [...] Uwzględniając odpowiednie przepisy (zob. par. 69 i 71 powyżej), Trybunał zauważa, że wymóg zgłaszania dotacji do rejestracji w Ministerstwie Sprawiedliwości był jedynie wymogiem sprawozdawczym, a nie warunkiem koniecznym do prawnego zakwalifikowania otrzymanej pomocy finansowej jako „dotacji”. Niedopełnienie tego obowiązku zgłoszenia było wykroczeniem administracyjnym szczegółowo uregulowanym w art. 223-1.1 CAO i zagrożonym karą grzywny (dopiero po lutym 2014 r. w przypadku odbiorców indywidualnych). Niedopełnienie wymogu zgłoszenia nie miało wpływu na charakter umowy o dotację,

określony i uregulowany w art. 1.1 i 4.1 ustawy o dotacjach (zob. pkt 68-69 powyżej), ani też na kwalifikację działalności, na którą wykorzystano dotację, jako niekomercyjnej.

129. Z dokumentów znajdujących się w aktach sprawy wynika jednak, że poza powołaniem się na rzekome niedopełnienie przez skarżącego obowiązku zgłoszenia dotacji do rejestracji, co samo w sobie nie stanowiło przestępstwa w świetle prawa krajowego, organy ścigania nigdy nie wykazały istnienia jakichkolwiek informacji lub dowodów wskazujących na to, że skarżący mógł wykorzystać pieniądze w celu generowania zysku lub na cele inne niż wskazane w umowach o dotacje, lub że cele wskazane w umowach o dotacje były zarówno komercyjne, jak i nielegalne. Podobnie Rząd nie wykazał, jakoby istniały jakiekolwiek inne zeznania świadków, dokumenty lub inne dowody lub informacje, które mogłyby stanowić podstawę do podejrzenia, że skarżący brał udział w działalności przestępczej. Co więcej, nie wykazano, że jakiekolwiek takie dowody zostały kiedykolwiek przedstawione przez władze prokuratorskie sądom krajowym, które orzekały o dalszym pozbawieniu wolności skarżącego.

130. Wobec zaistniałych okoliczności Trybunał stwierdza, że nie można było zasadnie podejrzewać skarżącego o popełnienie przestępstwa „nielegalnej działalności gospodarczej” z art. 192 ust. 2 pkt 2 KK, ponieważ nie było żadnych faktów, informacji ani dowodów wskazujących na to, że prowadził on działalność gospodarczą lub o popełnienie przestępstwa „unikania opodatkowania” z art. 213 k.k., ponieważ w przypadku braku takiej działalności gospodarczej nie mogło dojść do powstania zysku podlegającego opodatkowaniu w systemie uproszczonym [...]”

109. Trybunał nie ma powodu, aby twierdzić inaczej w rozpatrywanej sprawie, ponieważ fakty, na które powołały się władze krajowe w celu postawienia spornych zarzutów, miały identyczny charakter i w stanowisku Rządu nie znajduje się nic, co pozwoliłoby Trybunałowi dojść do innego wniosku.

110. Jeśli chodzi o zarzut oszustwa na dużą skalę, Trybunał zauważył, że pierwsza skarżąca została oskarżona o to, że poprzez nadużycie zaufania weszła w posiadanie pewnej części pieniędzy powierzonych jej przez darczyńców na podstawie umów o dotacje i wraz z drugim skarżącym w różnych dniach umieściła te kwoty na ich wspólnych osobistych rachunkach bankowych. Trybunał zauważył jednak, że zarzut ten nie został poparty żadnym materiałem dowodowym. W szczególności nie jest jasne, dlaczego wypłata tych kwot z rachunku bankowego organizacji pozarządowej została uznana przez prokuraturę za oszustwo, a nie na przykład za wypłatę na poczet opłat i wynagrodzeń w związku z administrowaniem i zarządzaniem odpowiednimi projektami przez pierwszą skarżącą. W tym kontekście Trybunał zauważa, że z akt sprawy nie wynika, aby darczyńcy odnośnych projektów kiedykolwiek skarżyli się, że pieniądze wypłacone na podstawie umów o dotacje nie zostały prawidłowo wydatkowane na cele, na które zostały przeznaczone lub że zostały sprzeniewierzone przez pierwszą skarżącą lub drugiego skarżącego w drodze „nadużycia zaufania lub oszustwa”, co stanowiło jedno ze znamion przestępstwa „oszustwa” z art. 178 (zob. pkt 75 powyżej). Nie było też żadnych innych dowodów, które wykazałyby na obecność takiego elementu w celu stworzenia uzasadnionego

podejrzenia, że skarżący mogli popełnić powyższy czyn zabroniony, nadużywając zaufania darczyńców (por. *Rasul Jafarov*, cyt. powyżej, § 132, w odniesieniu do zarzutu defraudacji).

111. Jeśli chodzi o zarzut fałszowania dokumentów urzędowych, pierwsza skarżąca została oskarżona o wpisywanie fałszywych informacji w różnych dokumentach finansowych. Podobnie Trybunał zauważa, że w decyzjach krajowych lub przedłożeniach Rządu nie ma nic, co potwierdzałoby to oskarżenie i przekonywało obiektywnego obserwatora, że informacja ta mogła być nieprawdziwa (por. *Rasul Jafarov*, cyt. powyżej, § 132).

(iii) Konkluzja

112. Mając na uwadze powyższe rozważania oraz orzecznictwo Trybunału w tym przedmiocie Trybunał stwierdza, że przedstawiony materiał nie spełnia minimalnych standardów określonych w art. 5 ust. 1 lit. c) Konwencji co do zasadności podejrzenia wymaganego do zatrzymania i dalszego aresztowania osoby fizycznej. Trybunał stwierdza zatem, że w okresie od 30 lipca 2014 r. do nieokreślonej daty w 2015 r. skarżący byli pozbawieni wolności bez „uzasadnionego podejrzenia”, że popełnili przestępstwo.

113. W związku z powyższym doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji.

114. Powyższe ustalenie zwalnia z konieczności oceny, czy podane przez sądy krajowe powody dalszego pozbawienia wolności skarżących były oparte na „odpowiednich i wystarczających” podstawach, jak wymaga tego art. 5 ust. 3 Konwencji. Dlatego też Trybunał nie uważa za konieczne oddzielnego rozpatrywania zarzutów skarżących na podstawie art. 5 ust. 3 Konwencji (zob. *Rasul Jafarov*, cyt. powyżej, § 135).

3. Zarzut naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji z uwagi na brak skutecznej kontroli sądowej zgodności z prawem pozbawienia wolności skarżących

a) Stanowiska stron

115. Skarżący zarzucili, że nie zapewniono im skutecznej kontroli sądowej zgodności z prawem ich pozbawienia wolności.

116. Rząd, odwołując się do odpowiednich przepisów KPK, zakwestionował ten argument i podniósł, że skarżący mieli do dyspozycji skuteczną procedurę, za pomocą której mogli zakwestionować zgodność z prawem ich pozbawienia wolności.

b) Ocena Trybunału

117. Trybunał zauważa, że stwierdził już naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji w podobnych okolicznościach w sprawie *Rasul Jafarov* (cyt.

powyżej, §§ 140-42). W szczególności, podobnie jak w tej ostatniej sprawie, sądy krajowe w przedmiotowej sprawie konsekwentnie odmawiały sprawdzenia, czy istnieje uzasadnione podejrzenie leżące u podstaw zatrzymania i aresztowania skarżących, pomimo wielokrotnych zarzutów skarżących w tym zakresie, a także, używając niejasnych i stereotypowych formuł, automatycznie zatwierdzały wnioski prokuratury bez jakiegokolwiek rzeczywistej i niezależnej kontroli „zgodności z prawem” ich pozbawienia wolności. Uwzględniając swoje orzecznictwo w tym zakresie, Trybunał uznał, że skarżącym nie zapewniono właściwej kontroli sądowej „zgodności z prawem” ich pozbawienia wolności. W związku z powyższym doszło do naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji.

III. ZARZUT NARUSZENIA ART. 6 UST. 2 KONWENCJI

118. Skarżący zarzucili na podstawie art. 6 ust. 2 Konwencji, że wspólne oświadczenie prasowe Prokuratury Generalnej i Ministerstwa Bezpieczeństwa Narodowego naruszyło ich prawo do domniemania niewinności. Art. 6 ust. 2 Konwencji stanowi:

„Każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą”.

A. Dopuszczalność

119. Trybunał wskazuje, że te zarzuty skargi nie są w sposób oczywisty nieuzasadnione w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji. Ponadto stwierdza, że nie są one też niedopuszczalne z żadnych innych względów. Należy je zatem uznać za dopuszczalne.

B. Przedmiot skargi

1. *Stanowiska stron*

120. Skarżący podtrzymali swój zarzut.

121. Rząd stwierdził, że wspólne oświadczenie prasowe miało na celu poinformowanie opinii publicznej o stanie śledztwa i nie naruszyło prawa skarżących do domniemania niewinności. Rząd zauważył, że oświadczenie nie przedstawiało skarżących jako przestępców, ale raczej wskazywało, że istniały uzasadnione podstawy, aby podejrzewać skarżących o popełnienie czynów opisanych w oświadczeniu.

2. *Ocena Trybunału*

122. Trybunał przypomina, że do naruszenia zasady domniemania niewinności dochodzi wówczas, gdy orzeczenie sądu lub oświadczenie funkcjonariusza publicznego dotyczące oskarżonego przedstawia opinię, iż

osoba ta jest winna, chociaż jej wina nie została wcześniej uznana w świetle prawa. Nawet przy braku formalnych ustaleń wystarczy jakiś wywód sugerujący, że sąd lub urzędnik uważa oskarżonego za winnego. Należy dokonać zasadniczego rozróżnienia między stwierdzeniem, że ktoś jest jedynie podejrzany o popełnienie przestępstwa, a jednoznacznym oświadczeniem, mimo braku prawomocnego wyroku skazującego, że dana osoba popełniła dane przestępstwo. Trybunał konsekwentnie podkreśla znaczenie doboru słów przez funkcjonariuszy publicznych w ich oświadczeniach przed osądzeniem i uznaniem danej osoby za winną popełnienia określonego przestępstwa (zob. *Farhad Aliyev przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 37138/06, § 218, 9 listopada 2010 r.).

123. Trybunał wskazuje, że stwierdził już naruszenie art. 6 ust. 2 Konwencji w licznych sprawach przeciwko pozwanemu Państwu z powodu doboru słów użytych przez władze w oświadczeniach dla prasy, które przesądziły o ocenie faktów przez sądy i zachęciły opinię publiczną do uznania skarżących za winnych, zanim ich wina została udowodniona zgodnie z prawem (zob. *Ilgar Mammadov*, cyt. powyżej, § 127; *Muradverdiyev przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 16966/06, §§ 107-08, z dnia 9 grudnia 2010 r.; oraz *Farhad Aliyev*, cyt. powyżej, § 225).

124. Te same względy mają zastosowanie w okolicznościach rozpatrywanej sprawy, zważywszy na podobny dobór słów użytych przez władze w kwestionowanym wspólnym oświadczeniu (zob. par. 71 powyżej) oraz w powyższych sprawach, gdzie Trybunał uznał je za problematyczne z punktu widzenia art. 6 ust. 2. Wspólne oświadczenie w rozpatrywanej sprawie zawierało stwierdzenie, jakoby ustalono, iż skarżący w wyniku swoich działań dopuścili się czynów stanowiących *corpus delicti* konkretnych przestępstw przewidzianych w prawie krajowym. Trybunał podkreśla przy tym, że należy dokonać zasadniczego rozróżnienia między stwierdzeniem, że ktoś jest jedynie podejrzany o popełnienie przestępstwa, a jednoznacznym oświadczeniem, mimo braku prawomocnego wyroku skazującego, że dana osoba popełniła dane przestępstwo (zob. *Farhad Aliyev*, cyt. powyżej, § 218).

125. Trybunał przyjmuje do wiadomości twierdzenie Rządu, że celem spornego oświadczenia było poinformowanie opinii publicznej o stanie śledztwa przeciwko skarżącym i przyznaje, że fakt, iż skarżący są znanymi działaczami społeczeństwa obywatelskiego wymagał od władz poinformowania opinii publicznej o zatrzymaniu skarżących i wszczętym postępowaniu karnym. Jednakże ten obowiązek informowania opinii publicznej nie może usprawiedliwiać wszystkich możliwych wyborów słów, ale musi być realizowany z uwzględnieniem poszanowania prawa podejrzanych do domniemania niewinności (zob. *Peša przeciwko Chorwacji*, nr 40523/08, § 142, z dnia 8 kwietnia 2010 r.). W ocenie Trybunału oświadczenie to, oceniane jako całość, nie zostało sporządzone z należytą dyskrecją i powściągliwością. W szczególności w odniesieniu do

powoływanego przez Rząd faktu, że oświadczenie zakończyło się wzmianką o istnieniu uzasadnionego podejrzenia, Trybunał zauważa, że taka wzmianka pojawiła się w oświadczeniu dwukrotnie. Pierwsza wzmianka o istnieniu uzasadnionego podejrzenia pojawiła się jedynie w odniesieniu do jednego z epizodów przypisanych pierwszej skarżącej w zakresie „objęcia w posiadanie przez nadużycie zaufania” w przeciwieństwie do innych fragmentów obciążających oboje skarżących, które zostały przedstawione w oświadczeniu jako ustalone fakty. Jeśli chodzi o ogólne oznajmienie o istnieniu uzasadnionego podejrzenia skarżących o przestępstwa, Trybunał zauważa, że sformułowanie to zostało zanegowane przez poprzedzające je uwagi w oświadczeniu, które przedstawiały udział skarżących w popełnieniu tych przestępstw jako ustalony fakt, bez żadnych znaków zapytania czy zastrzeżeń (zob. *mutatis mutandis*, *Ilgar Mammadov*, § 127). Ponadto wzmianka o istnieniu podejrzenia wobec skarżących nie została zawarta na początku oświadczenia, tak aby zewnętrzny czytelnik mógł zrozumieć, że skarżący byli jedynie podejrzeni o popełnienie tych przestępstw, ale raczej umieszczona na końcu oświadczenia, kiedy czytelnik miał już wyrobiony pogląd, że skarżący popełnili te przestępstwa. Tym samym sposób, w jaki zredagowano oświadczenie wywoływał wrażenie, że skarżący zostali uznani za winnych, zanim zostało im to udowodnione zgodnie z prawem.

126. Należy zatem uznać, że doszło do naruszenia art. 6 ust. 2 Konwencji.

IV. ZARZUT NARUSZENIA ART. 8 KONWENCJI ZE WZGLĘDU NA WTARGNIĘCIE DO PIERWSZEJ SKARŻĄCEJ

127. Pierwsza skarżąca podniosła na podstawie art. 3 Konwencji, że funkcjonariusz płci męskiej wtargnął do niej podczas korzystania z toalety, kiedy była rozebrana. Będąc właściwym do decydowania o kwalifikacji prawnej, jaką należy zastosować do okoliczności faktycznych opisanych w skardze (zob. *Radomilja i inni przeciwko Chorwacji* [WI], nr. 37685/10 i 22768/12, § 126, 20 marca 2018), Trybunał uważa, że w okolicznościach rozpatrywanej sprawy zarzut skarżących podlega rozpatrzeniu na gruncie art. 8, który brzmi następująco:

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób”.

A. Stanowiska stron

128. Pierwsza skarżąca powtórzyła swój zarzut. Na jego poparcie przedłożyła kopie nagrań wideo, o których mowa w par. 21 - 23 powyżej.

129. Rząd twierdził, że pierwsza skarżąca nie przedstawiła żadnych dowodów na poparcie swoich zarzutów. Co się tyczy nagrań wideo Rząd wskazał, że nagrania te nigdy nie zostały przedstawione przed sądami krajowymi, a zatem jakiegokolwiek powoływanie się na te nagrania jest niedopuszczalne.

B. Ocena Trybunału

1. Dopuszczalność

a) Zastosowanie art. 8

130. Trybunał zauważył, że stan faktyczny sprawy w zakresie zarzutu pierwszej skarżącej jest przedmiotem sporu między stronami. Rząd twierdził, że zarzuty pierwszej skarżącej były nieuzasadnione. Jednocześnie pierwsza skarżąca przedłożyła nagrania wideo, na których widać moment, w którym skarżąca, po skorzystaniu z toalety w mieszkaniu sąsiada, wróciła na podwórze w towarzystwie funkcjonariusza policji płci męskiej i natychmiast złożyła skargę na wtargnięcie policjanta. Nagranie pokazywało również, że przełożony funkcjonariusza, do którego złożyła skargę, usprawiedliwił wtargnięcie podwładnego, wskazując, że rzeczony policjant chronił pierwszą skarżącą przed samookaleczeniem (zob. par. 23 powyżej). Rząd nie zakwestionował autentyczności tych nagrań wideo.

131. Wobec powyższego Trybunał uznaje, że za prawdziwością relacji pierwszej skarżącej ze tych wydarzeń przemawiają dowody *prima facie* i dlatego przyjął jej twierdzenia za wiarygodne.

132. W odniesieniu do argumentu Rządu, że nagrania wideo dostarczone przez pierwszą skarżącą były niedopuszczalne, Trybunał podkreśla, że bezspornym jest, iż wtargnięcie zarzucane przez pierwszą skarżącą zostało wyraźnie podniesione w postępowaniu wszczętym przed Sądem Rejonowym w Yasamal (zob. par. 31 powyżej), którego ustalenia zostały zaskarżone do Sądu Apelacyjnego w Baku (zob. par. 33 powyżej). Trybunał przypomina, że w postępowaniu przed Trybunałem nie istnieją żadne przeszkody proceduralne dla dopuszczalności dowodów ani określone z góry sposoby dokonywania ich oceny. Trybunał przyjmuje rozstrzygnięcia, które w jego ocenie są poparte swobodną oceną całości materiału dowodowego, w tym rozstrzygnięcia, jakie mogą wynikać z okoliczności faktycznych oraz z pism przedstawionych przez strony (zob. *Nachova i Inni przeciwko Bułgarii* [WI], nr 43577/98 i 43579/98, § 147, ETPC 2005 VII). W rozpatrywanej sprawie Trybunał zauważa, że w postępowaniu krajowym wszczętym przez skarżących, przedłożyli oni przed sądami krajowymi listę adresów

internetowych, pod którymi zamieszczono nagrania wideo z wydarzeń (zob. par. 31 powyżej). W orzeczeniach sądów krajowych nie ma nic, co wskazywałoby na niemożność zbadania tych nagrań wideo przez sądy ani na niedopuszczalność tych nagrań z jakichkolwiek innych względów proceduralnych: orzeczenia sądów krajowych całkowicie pomijały tę kwestię.

133. Mając zatem na uwadze twierdzenia stron i dostępne materiały, Trybunał uznaje, że funkcjonariusz płci męskiej wtargnął do toalety podczas gdy pierwsza skarżąca z niej korzystała i obserwował ją rozebraną.

134. W tym kontekście Trybunał powtarza, że pojęcie „życia prywatnego” jest szerokim terminem niedającym się wyczerpująco zdefiniować (zob. *Bensaid przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 44599/98, § 47, ETPC 2001-I; *Bărbulescu przeciwko Rumunii* [WI], nr 61496/08, § 70, z dnia 5 września 2017 r. (fragmenty); oraz *Denisov przeciwko Ukrainie* [WI], nr 76639/11, § 95, z dnia 25 września 2018 r.), które obejmuje również nietykalność fizyczną i psychiczną osoby (*Medžlis Islamske Zajednice Brčko i Inni przeciwko Bośni i Hercegowinie* [WI], nr 17224/11, § 76, z dnia 27 czerwca 2017 r.). Ponadto ciało osoby stanowi intymny aspekt życia prywatnego (patrz *Y.F. przeciwko Turcji*, nr 24209/94, § 33, ETPC 2003-IX).

135. W związku z tym Trybunał stwierdził, że wtargnięcie funkcjonariusza płci męskiej do toalety, wskutek czego pierwsza skarżąca była widziana rozebrana, bezsprzecznie stanowiło ingerencję w prawo skarżącej do poszanowania jej życia prywatnego.

B) Konkluzja w przedmiocie dopuszczalności

136. W świetle powyższych rozważań Trybunał stwierdza, że art. 8 znajduje zastosowanie, a zarzut skargi pierwszej skarżącej jest zgodny *ratione materiae* z postanowieniami Konwencji.

137. Trybunał zauważa ponadto, że ta część skargi nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji. Ponadto nie jest ona niedopuszczalna z innych względów, a tym samym należy uznać ją za dopuszczalną.

2. Przedmiot skargi

138. Aby ingerencja była uzasadniona na podstawie art. 8 ust. 2 Konwencji, musi być zgodna z prawem, realizować jeden z wymienionych uzasadnionych celów i być konieczna w demokratycznym społeczeństwie.

139. Trybunał wychodzi z założenia, że ingerencja była przewidziana przez prawo i miała uzasadniony cel, chociaż w rozpatrywanej sprawie nie jest konieczne ustalanie tych kwestii, ponieważ z konkretnych powodów przedstawionych poniżej, zaskarżona ingerencja nie była „konieczna w demokratycznym społeczeństwie”.

140. Trybunał zauważa, że w postępowaniu krajowym zainicjowanym przez skarżących zarzuty pierwszej skarżącej dotyczące wtargnięcia funkcjonariusza policji nie zostały zbadane co do istoty, ponieważ sądy krajowe oddaliły je bezpodstawne (zob. par. 32-33 powyżej).

141. Trybunał zauważa jednak, że z dowodów dostępnych w aktach sprawy wynika, że funkcjonariusz płci męskiej wtargnął do toalety podczas gdy pierwsza skarżąca z niej korzystała (zob. par. 133). Działania tego funkcjonariusza zostały uzasadnione przez jego przełożonego względami bezpieczeństwa, a konkretnie miały na celu zapobieżenie samookaleczeniu przez pierwszą skarżącą. Z okoliczności faktycznych sprawy nie wynika jednak, aby zaistniała nadzwyczajna sytuacja wymagająca od funkcjonariusza podjęcia jakichkolwiek niecierpiących zwłoki działań w celu ochrony skarżącej. Ponadto nie wskazywało na to, by pierwsza skarżąca stwarzała ryzyko samookaleczenia. Rząd nie przedstawił żadnego wyjaśnienia w tym zakresie ani nie przedstawił dowodów dotyczących zajścia, np. zeznania sąsiada, z którego toalety korzystała pierwsza skarżąca.

142. W związku z tym Trybunał uznał, że rozmyślne i nieuzasadnione wtargnięcie funkcjonariusza płci męskiej do pierwszej skarżącej, kiedy rozebrana korzystała z toalety, nie może być uznane za „konieczne w demokratycznym społeczeństwie”.

143. Tym samym doszło do naruszenia art. 8 Konwencji.

V. ZARZUT NARUSZENIA ART. 8 KONWENCJI ZE WZGLĘDU NA PRZESZUKANIE SKARŻĄCYCH.

144. Skarżący skarżyli się na przeszukanie ich na lotnisku, jak również ich domu i biura Stowarzyszenia oraz zajęcie w wyniku tych czynności różnych materiałów. Powołali się na art. 8 Konwencji, który stanowi:

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób.”

A. Dopuszczalność

145. Trybunał zauważa również, że ta część skargi nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a) Konwencji. Ponadto zauważa, że nie jest ona niedopuszczalna z jakichkolwiek innych względów. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

146. Skarżący podnieśli, że ich przeszukanie na lotnisku, jak również przeszukania ich domu i biura Stowarzyszenia, przeprowadzone w dniach 29-29 kwietnia 2014 r., oraz zajęcie różnych dokumentów i przedmiotów, w tym urządzeń zawierających dane elektroniczne, stanowiły ingerencję w ich prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu i korespondencji, która nie została przewidziana przez prawo i nie była konieczna w demokratycznym społeczeństwie. W szczególności, zdaniem skarżących, przeszukanie torebki i bagażu na lotnisku zostało przeprowadzone bez nakazu sądowego, co jest sprzeczne z wymogami prawa krajowego. W odniesieniu do przeszukań w ich domu i biurze Stowarzyszenia skarżący podnieśli, że nakazy wydane przez sąd krajowy w tym kontekście były niejasne i nie poparte żadnymi materiałami.

147. Rząd stwierdził, że przeszukania zostały przeprowadzone w ramach śledztwa w sprawie o przestępstwo zdrady stanu i były zgodne z prawem krajowym. Zdaniem Rządu sprawdzenie bagażu skarżących na lotnisku nie było „przeszukaniem” jako takim, lecz czynnością dochodzeniowo-śledczą przewidzianą w art. 236 KPK (ogłędziny), która nie wymagała nakazu sądowego. Jeśli chodzi o przeszukania mieszkania skarżących i biura Stowarzyszenia, zostały one przeprowadzone na mocy postanowienia sądu zgodnie z prawem krajowym. Rząd twierdził ponadto, że ingerencja w prawa skarżących wynikające z art. 8 była konieczna z uwagi na interes bezpieczeństwa narodowego.

2. Ocena Trybunału

a) Czy doszło do ingerencji

148. Trybunał stwierdza – co nie jest przedmiotem sporu między stronami – że kontrola bagażu i torebek skarżących, niezależnie od ich klasyfikacji w prawie krajowym, jak również przeszukania ich domu i biur Stowarzyszenia oraz zajęcie różnych materiałów stanowiły ingerencję w „życie prywatne”, „dom” i „korespondencję” skarżących w rozumieniu art. 8 ust. 1 Konwencji (zob. *Ivashchenko przeciwko Rosji*, nr 61064/10, §§ 59-70, z dnia 13 lutego 2018 r.; *Belousov przeciwko Ukrainie*, nr. 4494/07, § 103, z dnia 7 listopada 2013 roku; oraz *Rozhkov przeciwko Rosji (nr 2)*, nr 38898/04, § 104, z dnia 31 stycznia 2017 r. i przytoczone tam orzecznictwo). Pozostaje zatem kwestia, czy ingerencja ta była uzasadniona w świetle ust. 2 tego artykułu.

b) Czy ingerencja była uzasadniona

149. Trybunał powtarza, że zasadniczym przedmiotem i celem art. 8 Konwencji jest ochrona jednostki przed arbitralną ingerencją władz publicznych (zob. np. *Niemietz przeciwko Niemcom*, z dnia 16 grudnia 1992

r., § 31, Seria A nr 251 B i przytoczone tam orzecznictwo). Taka ingerencja narusza art. 8 Konwencji, chyba że była „przewidziana przez ustawę”, realizowała uzasadniony cel określony w drugim ustępie tego artykułu i była „konieczna w demokratycznym społeczeństwie” do osiągnięcia tego celu.

150. W odniesieniu do kwestii, czy ingerencja była „przewidziana przez ustawę”, Trybunał zauważa, że skarżący zakwestionowali zgodność z prawem ingerencji, w szczególności polegającej na kontroli ich bagażu i torebek. Trybunał uważa jednak, że w świetle szczególnych okoliczności rozpatrywanej sprawy nie ma potrzeby odnoszenia się do tej kwestii, ponieważ w każdym razie zaskarżona ingerencja stanowiła naruszenie art. 8 z innych powodów przedstawionych poniżej.

151. Trybunał powtórzył, że wyjątki dopuszczające ograniczenie prawa jednostki do poszanowania jej życia prywatnego i rodzinnego, domu i korespondencji wymienione w art. 8 ust. 2 muszą być interpretowane wąsko. Wyjątki te zostały wymienione enumeratywnie w art. 8 ust. 2, a ich definicja jest ścisła. Aby ograniczenie tego prawa było zgodne z Konwencją, musi w szczególności realizować cel, który można powiązać z jednym z celów wymienionych w tym postanowieniu Konwencji (zob. *Aliyev przeciwko Azerbejdżanowi*, nr. 68762/14 i 71200/14, § 182, z dnia 20 września 2018 r.).

152. W rozpatrywanej sprawie Rząd argumentował, że przedmiotowe przeszukania i zajęcia służyły śledztwu w sprawie karnej przeciwko R.M., co można powiązać z celem zapobiegania przestępstwom w rozumieniu art. 8 ust. 2. W odniesieniu do celu ochrony bezpieczeństwa narodowego, na który powołuje się Rząd mimo nieprzedstawienia żadnych konkretów w tym zakresie, Trybunał zauważa, że wspomniana sprawa karna, w ramach której dokonano zaskarżonych przeszukań i zajęć, dotyczyła przestępstwa zdrady stanu.

153. W związku z tym, jeśli chodzi o kontrolę bagażu skarżących na lotnisku, Trybunał uważa za istotne podkreślenie, że środek ten nie został przeprowadzony w ramach kontroli celnej „towarów” ani w kontekście kontroli do celów bezpieczeństwa przed wejściem na pokład samolotu (por. *Ivashchenko*, cyt. powyżej, § 68), ale, jak zauważono powyżej, w ramach postępowania karnego przeciwko osobie trzeciej. W szczególności, kontrola bagażu i torebek skarżących na lotnisku oraz zajęcie różnych dokumentów, w tym ich paszportów, została zarządzona przez śledczego, który uzasadnił ten środek „koniecznością, która zaistniała w ramach sprawy karnej przeciwko [R.M.]” (zob. par. 19 powyżej). Jeśli chodzi o przeszukania i zajęcia dokonane w domu skarżących oraz w biurze Stowarzyszenia, Trybunał zauważa, że zostały one przeprowadzone na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Yasamal. Sąd Rejonowy zezwolił na te przeszukania na tej podstawie, że „[R.M. był] w bliskich stosunkach ze skarżącymi” i „współpracował ze Stowarzyszeniem” (zobacz par. 17-18 powyżej).

154. Jednakże, zdaniem Trybunału, powyższa niesprecyzowana „konieczność, która zaistniała” w ramach sprawy karnej przeciwko R.M. oraz sam fakt, że ten ostatni pozostawał w bliskich stosunkach ze skarżącymi i współpracował ze Stowarzyszeniem, nie mogą być uznane, przy braku wskazania konkretnego celu tych środków, za podstawy uzasadniające podejrzenia, że w wyniku tych przeszukań mogły zostać znalezione dowody istotne dla śledztwa w tej sprawie karnej (por. *Buck przeciwko Niemcom*, nr 41604/98, § 41, ETPC 2005 IV, gdzie nakaz przeszukania i zajęcia miał na celu ujawnienie tożsamości osoby odpowiedzialnej za wykroczenie przekroczenia prędkości). Trybunał stwierdza, że nie wyjaśniono, dlaczego władze krajowe uznały, że przeprowadzenie zaskarżonych przeszukań i zajęć pomoże w dalszym prowadzeniu dochodzenia w sprawie karnej przeciwko R.M. i/lub w ochronie bezpieczeństwa narodowego. Rząd nie przedstawił też Trybunałowi żadnych konkretnych informacji w tym zakresie.

155. Ponadto Trybunał nie może pominąć faktu, że kilka dni przed zatrzymaniem skarżących na lotnisku i przeprowadzeniem przeszukań władze wszczęły postępowanie karne w związku z podejrzeniem nieprawidłowości w działalności finansowej szeregu organizacji pozarządowych, w następstwie czego zatrzymano kilku znaczących działaczy organizacji pozarządowych, których biura i pomieszczenia również zostały przeszukane (zob. *Rasul Jafarov*, cyt. powyżej, §§ 11 i 15). Dlatego zważywszy na szczególny kontekst rozpatrywanej sprawy oraz nieprzedstawienie jakichkolwiek konkretnych powodów zarówno w postępowaniu krajowym, jak i konwencyjnym, które uzasadniałyby przedmiotowe środki, Trybunał stwierdza, że Rząd nie zdołał przekonująco wykazać, że władzom przyświecały uzasadnione cele, na które się powołano, to jest śledztwo w sprawie karnej przeciwko R.M. oraz ochrona bezpieczeństwa narodowego (zob. *mutatis mutandis*, *Nolan i K. przeciwko Rosji*, nr 2512/04, §§ 70-75, 12 lutego 2009 r.).

156. Tym samym, mając na uwadze ścisłą definicję wyjątków przewidzianych w art. 8 ust. 2, Trybunał stwierdza, że Rząd nie wykazał, iż zaskarżona ingerencja realizowała uzasadnione cele zapobiegania przestępstwu zdrady stanu i ochrony bezpieczeństwa narodowego w rozumieniu tego artykułu (por. *Alijew*, cyt. powyżej, § 186). Rząd nie przedstawił, a Trybunał nie widzi żadnego innego uzasadnienia dla przedmiotowej ingerencji.

157. W związku z powyższym Trybunał stwierdza, że w szczególnych okolicznościach rozpatrywanej sprawy przeszukanie i zajęcie w domu skarżących oraz w biurach Stowarzyszenia, jak również kontrola bagażu i torebek skarżących na lotnisku oraz zajęcie różnych przedmiotów i dokumentów, w tym paszportów skarżących, nie służyły realizacji żadnego z uzasadnionych celów wymienionych w art. 8 ust. 2.

158. Skoro zostało wykazane, że ingerencja nie służyła „uzasadnionemu celowi”, to nie ma konieczności badania, czy była ona „konieczna w

demokratycznym społeczeństwie” (zob. *Karajanov przeciwko byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii*, nr 2229/15, § 76, z dnia 6 kwietnia 2017 r.).

159. Tym samym doszło do naruszenia art. 8 Konwencji.

VI. ZARZUT NARUSZENIA ART. 2 PROTOKOŁU NR 4.

160. Skarżący zarzucili, że zatrzymanie ich paszportów i wynikające z tego uniemożliwienie im opuszczenia kraju stanowiło naruszenie art. 2 Protokołu nr 4, który stanowi:

„1. Każdy, kto przebywa legalnie na terytorium Państwa, ma prawo do swobodnego poruszania się i do swobodnego wyboru miejsca zamieszkania na tym terytorium.

2. Każdy może swobodnie opuścić jakiegokolwiek kraj, włączając w to swój własny.

3. Korzystanie z tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na bezpieczeństwo państwowe i publiczne, utrzymanie porządku publicznego, zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia lub moralności, lub ochronę praw i wolności innych osób.

4. Prawa wymienione w ustępie 1 mogą zostać poddane, w określonych rejonach, ustawowym ograniczeniom uzasadnionym interesem publicznym w społeczeństwie demokratycznym”.

161. Trybunał zauważa, że skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji ani nie jest niedopuszczalna z jakiegokolwiek innych względów. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

162. Trybunał zauważa, że władze nie podjęły formalnej decyzji o nałożeniu na skarżących zakazu podróżowania. Jednocześnie wskutek zatrzymania paszportów *de facto* nie mogli oni opuścić kraju. W związku z tym Trybunał przypomina, że środek, za pomocą którego jednostka zostaje pozbawiona dokumentu tożsamości, takiego jak paszport, stanowi ingerencję w korzystanie ze swobody poruszania się (zob. *Napijalo przeciwko Chorwacji*, nr 66485/01, § 69, z dnia 13 listopada 2003 r., i przytoczone tam orzecznictwo). Trybunał zauważa jednak, że stwierdził już na podstawie art. 8, że przeszukanie i zajęcie różnych dokumentów, w tym paszportów skarżących, nie służyło realizacji „uzasadnionego celu”. W zaistniałych okolicznościach Trybunał stwierdza, że nie ma potrzeby odrębnego rozpatrywania zarzutu skargi na podstawie art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji (por. *Penchevi przeciwko Bułgarii*, nr 77818/12, § 77, z dnia 10 lutego 2015 r.).

VII. ZARZUT NARUSZENIA ART. 1 PROTOKOŁU NR 1.

163. Skarżący zarzucili, że zamrożenie ich rachunków bankowych było bezprawne. Powołali się na art. 1 Protokołu nr 1, który stanowi:

„Każda osoba fizyczna i prawna ma prawo do poszanowania swego mienia. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym i na warunkach przewidzianych przez ustawę oraz zgodnie z ogólnymi zasadami prawa międzynarodowego.

Powyższe postanowienia nie będą jednak w żaden sposób naruszać prawa państwa do stosowania takich ustaw, jakie uzna za konieczne dla uregulowania sposobu korzystania z własności zgodnie z interesem powszechnym lub w celu zapewnienia uiszczania podatków bądź innych należności lub kar pieniężnych”.

A. Dopuszczalność

164. Trybunał zauważa również, że ta część skargi nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a) Konwencji. Ponadto zauważa, że nie jest ona niedopuszczalna z jakichkolwiek innych względów. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

165. Skarżący podtrzymali swój zarzut skargi, twierdząc, że ich rachunki bankowe zostały zamrożone z naruszeniem wymogów prawa krajowego. W szczególności zarzucili, że zamrożenie ich rachunków bankowych nastąpiło bez nakazu sądowego, co jest sprzeczne z art. 249 KPK.

166. Rząd nie przedstawił żadnego stanowiska w odpowiedzi na te zarzuty.

2. Ocena Trybunału

167. Trybunał zauważa, że Rząd nie zakwestionował, iż doszło do ingerencji w prawo własności skarżących. W tym kontekście Trybunał powtórzył, że zamrożenie rachunków bankowych należy uznać za środek kontroli korzystania z majątku oraz że każda kontrola korzystania z majątku podjęta przez władzę publiczną powinna być zgodna z prawem (zob. *International Bank for Commerce and Development AD i inni przeciwko Bułgarii*, nr 7031/05, § 123, 2 czerwca 2016 r., oraz *BENet Praha, spol. s r.o. przeciwko Republice Czeskiej*, nr 33908/04, §§ 92-93, z dnia 24 lutego 2011 r. i przytoczone tam orzecznictwo).

168. Przechodząc do rozpatrywanej sprawy Trybunał zauważa, że rachunki bankowe skarżących zostały zamrożone w ramach postępowania w sprawie karnej przeciwko osobie trzeciej. W związku z tym Trybunał zauważył, że na mocy art. 249 KPK mienie, w tym depozyty bankowe, mogło

być zamrożone tylko wtedy, gdy zebrany materiał dowodowy dawał ku temu podstawy i co do zasady na podstawie uzasadnionego orzeczenia sądu. Jednocześnie, zgodnie z tym samym artykułem KPK, w przypadkach niecierpiących zwłoki, gdy istnieje ryzyko, że sprawca mógłby zniszczyć mienie lub w inny sposób utrudnić działanie wymiaru sprawiedliwości, mienie może zostać zamrożone na podstawie uzasadnionej decyzji organu śledczego. Nie wydaje się jednak, aby w przedmiotowej sprawie została podjęta taka uzasadniona decyzja – czy to przez sąd, czy przez śledczego, która wykazałaby istnienie uzasadnionych podstaw do zamrożenia rachunków bankowych skarżących. Zostały one zamrożone na podstawie zwykłego wniosku skierowanego przez organy prokuratury do banku, w którym powołano się jedynie na „konieczność, która zaistniała” w ramach sprawy karnej. Taki wniosek nie wydaje się być zgodny z wyżej wymienionymi wymogami prawa krajowego.

169. Z racji powyższej konkluzja, że ingerencja w prawa majątkowe skarżących była bezprawna, nie ma potrzeby sprawdzania, czy zachowana została właściwa równowaga między wymogami ogólnego interesu społeczności a wymogami ochrony praw podstawowych jednostki (zob. *Iatridis przeciwko Grecji* [WI], nr 31107/96, § 62, ETPC 1999-II).

170. Tym samym doszło do naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji.

VIII. ZARZUT NARUSZENIA ART. 13 KONWENCJI W ZWIĄZKU Z ART. 1 PROTOKOŁU NR 1 I ART. 2 PROTOKOŁU NR 4.

171. Skarżący zarzucili, że nie dysponowali skutecznym środkiem odwoławczym, za pomocą którego mogliby odwołać się od zajęcia ich paszportów, uniemożliwienia im opuszczenia kraju oraz zamrożenia ich rachunków bankowych. Skarżący powołali się na art. 13 Konwencji, który stanowi, co następuje:

„Każdy, kogo prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu Państwowego, także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe”.

A. Dopuszczalność

172. Trybunał zauważa również, że ta część skargi nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a) Konwencji. Ponadto zauważa, że nie jest ona niedopuszczalna z jakichkolwiek innych względów. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

173. Skarżący podtrzymali zarzut swojej skargi, twierdząc, że nie dysponowali skutecznym środkiem odwoławczym w odniesieniu do ich skarg na podstawie art. 1 Protokołu nr 1 i art. 2 Protokołu nr 4.

174. Rząd nie przedstawił żadnego stanowiska w odpowiedzi na te zarzuty.

2. Ocena Trybunału

175. Trybunał przypomina, że art. 13 Konwencji gwarantuje dostępność na szczeblu krajowym środka odwoławczego służącego wykonaniu przedmiotu praw zapisanych w Konwencji oraz swobód w dowolnej formie, w jakiej mogą one być zabezpieczone. Skutkiem tego przepisu jest zatem wymóg zapewnienia krajowego środka odwoławczego, aby można było zająć się przedmiotem „dającej się uzasadnić skargi” na podstawie Konwencji i przyznać odpowiednie zadośćuczynienie. Zakres obowiązku Układających się Państw wynikającego z art. 13 różni się w zależności od charakteru skargi wniesionej przez skarżącego. Jednakże środek odwoławczy wymagany w art. 13 musi być „skuteczny” tak pod względem praktycznym, jak również prawnym (zob. *Hirsi Jamaa i Inni przeciwko Włochom* [WI], nr 27765/09, § 197, ETPC 2012).

176. Uznawszy zarzuty skargi skarżących na podstawie art. 1 Protokołu nr 1 i art. 2 Protokołu nr 4 za dopuszczalne, Trybunał stwierdza, że dawały się uzasadnić. Skarżący mieli zatem prawo do „skutecznego” krajowego środka odwoławczego w rozumieniu art. 13.

177. W tym kontekście Trybunał zauważa, że sądy krajowe odmówiły zbadania co do istoty zarzutów skarżących dotyczących zajęcia ich paszportów i zamrożenia ich rachunków bankowych, ponieważ takie czynności organów śledczych nie podlegały kontroli sądowej (zob. par. 36 i 42 powyżej). Rząd nie zaprzeczył.

178. W związku z powyższym Trybunał stwierdza, że skarżący nie dysponowali skutecznym środkiem odwoławczym w odniesieniu do ich skarg na podstawie art. 1 Protokołu nr 1 i art. 2 Protokołu nr 4 (por. *Smirnov przeciwko Rosji*, nr 71362/01, § 64, z dnia 7 czerwca 2007). Doszło zatem do naruszenia art. 13 Konwencji w związku z art. 1 Protokołu nr 1 i art. 2 Protokołu nr 4.

IX. ZARZUT NARUSZENIA ART. 18 W ZWIĄZKU Z ART. 5 KONWENCJI

179. Skarżący zarzucili na podstawie art. 18 Konwencji, że pomiędzy 30 lipca 2014 r. a nieokreśloną datą w 2015 r. ich prawo do wolności zostało ograniczone w celach innych niż dopuszczane w Konwencji. Art. 18 stanowi:

„Ograniczenia praw i wolności, na które zezwala niniejsza Konwencja, nie będą stosowane w innych celach, niż te, dla których je wprowadzono”.

A. Dopuszczalność

180. Trybunał zauważa również, że ta część skargi nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a) Konwencji. Ponadto zauważa, że nie jest ona niedopuszczalna z jakichkolwiek innych względów. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

181. Skarżący utrzymywali, że szczególne okoliczności ich sprawy wskazują na to, że ich zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie miało na celu ukaranie i uciśnienie ich jako obrońców praw człowieka i aktywistów na rzecz społeczeństwa obywatelskiego.

182. Rząd, powołując się na wyroki w sprawach *Khodorkovskiy*, cyt. powyżej, oraz *Khodorkovskiy i Lebedev przeciwko Rosji*, nr. 11082/06 i 13772/05, 25 lipca 2013 r., podniósł, że ograniczenia nałożone przez Państwo w niniejszej sprawie nie zostały zastosowane w celu innym niż przewidziany w art. 5 i ściśle w zamiarze zapewnienia prawidłowego toku śledztwa w sprawie o poważne przestępstwa, o których popełnienie podejrzewano skarżących.

183. O stanowiskach osób trzecich, które odnoszą się do obu zarzutów skargi na podstawie art. 5 i 18 Konwencji, nadmieniono w par. 100 powyżej.

2. Ocena Trybunału

184. Trybunał zbada zarzut skarżących w świetle odpowiednich zasad ogólnych określonych przez Wielką Izbę w wyroku w sprawie *Merabishvili* (cyt. powyżej, §§ 287-317).

185. Trybunał zauważa na wstępie, że ustalił już, że zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie skarżących pomiędzy 30 lipca 2014 r. a nieokreśloną datą w 2015 r. nie zostały przeprowadzone w celu określonym w art. 5 ust. 1 lit. c) Konwencji, ponieważ zarzuty wobec nich nie były oparte na „uzasadnionym podejrzeniu” w rozumieniu art. 5 ust. 1 lit. c) Konwencji (zob. par. 112 powyżej). Dlatego też w przedmiotowej sprawie nie pojawia

się kwestia wielości celów, kiedy to ograniczenie jest stosowane zarówno w celu ukrytym, jak i w celu określonym przez Konwencję (por. *Merabishvili*, cyt. powyżej, §§ 318-54).

186. Jednakże sama okoliczność, że ograniczenie prawa do wolności skarżących nie realizowało celu określonego w art. 5 ust. 1 lit. c), nie stanowi sama w sobie wystarczającej podstawy do przeprowadzenia odrębnego badania skargi na podstawie art. 18, chyba że twierdzenie, że ograniczenie zostało zastosowane w celu nieprzewidzianym przez Konwencję, stanowi fundamentalny aspekt sprawy (zob. *Merabishvili*, cyt. powyżej, § 291). Wówczas pozostaje sprawdzić, czy istnieją dowody na to, że działania władz były rzeczywiście podyktowane ukrytym celem.

187. W związku z tym Trybunał wskazuje, że w sprawie *Aliyev* (cyt. powyżej, § 223) stwierdził, że jego wyroki w podobnych sprawach ukazywały wzorzec arbitralnego zatrzymania i aresztowania krytyków rządu, aktywistów na rzecz społeczeństwa obywatelskiego i obrońców praw człowieka, z wysuwanymi oskarżeniami odwetowymi i nadużyciami prawa karnego z naruszeniem art. 18.

188. Z powodów przedstawionych poniżej Trybunał stwierdza, że rozpatrywana sprawa częściowo wpisuje się ten wzorzec, ponieważ zbiór istotnych faktów w sprawie skarżących jest podobny do okoliczności poprzednich spraw, w których dowód na istnienie ukrytego celu wynikał z zestawienia braku podejrzenia z czynnikami kontekstowymi.

189. Po pierwsze, w odniesieniu do statusu skarżących, Trybunał zauważa, że żadna ze stron nie kwestionuje tego, iż pierwsza skarżąca jest znaną obrończynią praw człowieka, a drugi skarżący był ściśle zaangażowany w jej działalność.

190. Po drugie, jak Trybunał stwierdził powyżej, skarżącym postawiono zarzuty popełnienia poważnych przestępstw, których znamion nie można było racjonalnie doszukać się w istniejącym stanie faktycznym.

191. Po trzecie Trybunał zauważa, że aresztowaniu skarżących towarzyszyły stygmatyzujące wypowiedzi funkcjonariuszy publicznych pod adresem lokalnych organizacji pozarządowych i ich liderów, w tym skarżących, którzy zostali określani mianem „zdrajców” (zob. par.72 powyżej). Wypowiedzi te nie dotyczyły jedynie rzekomego łamania krajowych przepisów dotyczących organizacji pozarządowych i dotacji, lecz miały na celu delegitymizowanie ich działalności.

192. Po czwarte, ogólny kontekst coraz bardziej surowej i restrykcyjnej regulacji prawnej działalności i finansowania organizacji pozarządowych nie może być po prostu pominięty w sprawie takiej jak rozpatrywana, w której taka sytuacja doprowadziła do ścigania działaczy organizacji pozarządowych za rzekome niedopełnienie formalności prawnych o charakterze administracyjnym podczas wykonywania swojej pracy.

193. Po piąte, sytuację skarżących należy rozpatrywać na tle aresztowań innych zasłużonych działaczy na rzecz społeczeństwa obywatelskiego i

obrońców praw człowieka, którzy zostali zatrzymani i oskarżeni o zasadniczo podobne przestępstwa (zob. par. 6 powyżej).

194. Zatem całokształt powyższych okoliczności wskazuje, że władze w swoich działaniach kierowały się niewłaściwymi powodami, a rzeczywistym celem zaskarżonych środków było uciszenie i ukaranie skarżących za ich działalność w organizacjach pozarządowych. W świetle tych rozważań Trybunał stwierdza, że ograniczenie wolności skarżących w okresie od 30 lipca 2014 r. do nieokreślonej daty w 2015 r. zostało nałożone w celach innych niż dopuszczone w art. 5 ust. 1 c) Konwencji.

195. Doszło zatem do naruszenia art. 18 w związku z art. 5 Konwencji.

X. ZARZUT NARUSZENIA ART. 11 KONWENCJI

196. Skarżący zarzucili ponadto na podstawie art. 11, że ich prawo do swobodnego stowarzyszania się zostało naruszone w związku z ich zatrzymaniem i aresztowaniem. Art. 11 Konwencji stanowi:

„1. Każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzenia się oraz do swobodnego stowarzyszania się, włącznie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów.

2. Wykonywanie tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwu, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób. Niniejszy przepis nie stanowi przeszkody w nakładaniu zgodnych z prawem ograniczeń korzystania z tych praw przez członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej”.

197. Trybunał stwierdza, że skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a) Konwencji. Ponadto zauważa, że nie jest ona niedopuszczalna z jakichkolwiek innych względów. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

198. Jednakże, mając na uwadze swoje wnioski na podstawie art. 5 ust. 1 i 4 Konwencji oraz art. 18 Konwencji w odniesieniu do tego samego zbioru faktów, Trybunał uważa, że nie ma potrzeby oddzielnego rozpatrywania zarzutu skargi na podstawie art. 11 Konwencji (por. *Rasul Jafarov*, cyt. powyżej, § 170).

XI. KWESTIA WYWIĄZANIA SIĘ ZE ZOBOWIĄZANIA PRZEWIDZIANEGO W ART. 34 KONWENCJI

199. Skarżący zarzucili, że zawieszenie prawa ich pełnomocnika do wykonywania zawodu adwokata oraz brak możliwości spotykania się z nim podczas pobytu w zakładzie karnym stanowiło naruszenie ich prawa do skargi indywidualnej na podstawie art. 34 Konwencji, który brzmi następująco:

„Trybunał może przyjmować skargi każdej osoby, organizacji pozarządowej lub grupy jednostek, która uważa, że stała się ofiarą naruszenia przez jedną z Wysokich Układających się Stron praw zawartych w niniejszej konwencji lub jej protokołach. Wysokie Układające się Strony zobowiązują się nie przeszkadzać w żaden sposób skutecznemu wykonywaniu tego prawa”.

A. Stanowiska stron

200. Stanowiska stron są identyczne ze stanowiskami przedstawionymi w odniesieniu do takiego samego zarzutu podniesionego w sprawach *Hilal Mammadov przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 81553/12, §§ 111-14, z dnia 4 lutego 2016 r., oraz *Rasul Jafarov*, cyt. powyżej, §§ 172-75.

B. Ocena Trybunału

201. W sprawach *Hilal Mammadov* (cyt. powyżej §§ 118-26) i *Rasul Jafarov* (cyt. powyżej §§ 179-86), po rozpatrzeniu identycznej skargi opartej na tych samych faktach, Trybunał uznał, że pozwane Państwo nie wywiązało się ze swojego zobowiązania przewidzianego w art. 34 Konwencji. Mając na uwadze materiał znajdujący się w jego posiadaniu, Trybunał stwierdza, że Rząd nie przytoczył żadnych faktów ani argumentów, które mogłyby skłonić go do wyciągnięcia innych wniosków w niniejszej sprawie.

202. Trybunał stwierdza zatem, że pozwane Państwo nie wywiązało się ze swoich zobowiązań przewidzianych w art. 34 Konwencji.

XII. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

203. Art. 41 Konwencji stanowi:

„Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeżeli prawo krajowe zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi taka potrzeba, o przyznaniu słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkoda

204. Skarżący domagali się po 20 000 euro (EUR) na osobę tytułem szkody majątkowej i niemajątkowej, z powodu utraty zarobków oraz cierpienia psychicznego spowodowanego przez podjęte wobec nich środki.

205. Rząd stwierdził, że kwoty dochodzone przez skarżących są nieuzasadnione i nadmierne.

206. Trybunał zauważył, że skarżący nie przedstawili żadnych dokumentów na poparcie części roszczenia dotyczącej utraty zarobków. Trybunał przyjmuje jednak, że skarżący ponieśli szkodę majątkową i niemajątkową w wyniku stwierdzonych naruszeń (zob. *Rasul Jafarov*, cyt.

powyżej, § 193). Dokonując oceny na zasadzie słuszności, zgodnie z wymogami art. 41 Konwencji, Trybunał przyznaje każdemu ze skarżących kwotę 20 000 euro z tytułu szkody majątkowej i niemajątkowej, powiększoną o ewentualny podatek należny tej kwoty.

B. Koszty i wydatki

207. Skarżący domagali się 12 090 euro z tytułu kosztów prawnych poniesionych w postępowaniu krajowym i przed Trybunałem, tj. 9990 euro kosztów usługi prawnych K. Bagirova i 2100 euro kosztów usług prawnych J. Javadova. Zażądali także 328,14 euro tytułem wydatków na przesyłki pocztowe oraz 3058 euro tytułem kosztów tłumaczeń (z czego 820 euro zapłacono za tłumaczenie formularzy skarg i załączonych do nich dokumentów). Na poparcie swoich żądań przedłożyli kopie umów na usługi prawne i tłumaczeniowe, szczegółowy podział wykonanych prac oraz rachunki za usługi pocztowe.

208. Rząd twierdził, że roszczenia dotyczące kosztów i wydatków nie były należycie poparte odpowiednimi dokumentami i były nadmierne. W szczególności rząd podniósł, że kwota 820 EUR żądana za tłumaczenie formularzy zgłoszeniowych i ich załączników nie stanowiła wydatku poniesionego w sposób konieczny.

209. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału skarżącemu przysługuje zwrot kosztów i wydatków tylko w takim zakresie, w jakim wykazano, że zostały one rzeczywiście i w sposób konieczny poniesione, a ich wysokość jest uzasadniona. W rozpatrywanej sprawie, biorąc pod uwagę dokumenty znajdujące się w jego posiadaniu oraz powyższe kryteria, Trybunał uważa, że zasadne jest przyznanie skarżącym łącznej kwoty 11 438 euro, powiększonej o ewentualnie należne podatki, na pokrycie następujących kosztów i wydatków:

- 7000 EUR z tytułu kosztów usług prawnych świadczonych przez K. Bagirova;
- 2100 EUR z tytułu kosztów usług prawnych świadczonych przez J. Javadova;
- 2338 EUR z tytułu kosztów usług pocztowych i tłumaczeniowych.

C. Odsetki za zwłokę

210. Trybunał uznaje za właściwe, aby odsetki za zwłokę były oparte na marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego, powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE,

1. *uznaje* zarzuty z art. 3 dotyczące złego traktowania skarżących podczas ich przewozu w nocy z 28 na 29 kwietnia 2014 r. za niedopuszczalne, a pozostałą część skargi za dopuszczalną;
2. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji z powodu pozbawienia wolności skarżących w dniach 28-29 kwietnia 2014 r.;
3. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji z powodu braku uzasadnionego podejrzenia w odniesieniu do zatrzymania i tymczasowego aresztowania skarżących w okresie od 30 lipca 2014 r. do nieokreślonej daty w 2015 r.;
4. *orzeka*, że nie ma konieczności odrębnego badania zarzutu skarżących na podstawie art. 5 ust. 3 Konwencji;
5. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji;
6. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 6 ust. 2 Konwencji;
7. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 8 Konwencji z powodu wtargnięcia do pierwszej skarżącej, kiedy rozebrana korzystała z toalety;
8. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 8 Konwencji z powodu przeszukań i zajęć zastosowanych wobec obojga skarżących;
9. *orzeka*, że nie ma konieczności odrębnego badania zarzutu skarżących na podstawie art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji;
10. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji z powodu zamrożenia rachunków bankowych skarżących bez podstawy prawnej;
11. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 13 Konwencji w związku z art. 1 Protokołu nr 1 i art. 2 Protokołu nr 4 do Konwencji;
12. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 18 Konwencji w związku z art. 5 Konwencji z powodu ograniczenia wolności skarżących w okresie od 30 lipca 2014 r. do nieokreślonej daty w 2015 r.;
13. *orzeka*, że nie ma konieczności odrębnego badania zarzutu na podstawie art. 11 Konwencji;

14. *orzeka*, że pozwany Rząd nie wywiązał się ze swoich zobowiązań przewidzianych w art. 34 Konwencji;
15. *orzeka*,
 - a) że pozwane Państwo winno, w terminie trzech miesięcy od daty, w której niniejszy wyrok stanie się ostateczny zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, uiścić na rzecz skarżących następujące kwoty, przeliczone na walutę krajową według kursu obowiązującego w dniu płatności:
 - i) 20 000 EUR (dwadzieścia tysięcy euro) na rzecz każdego ze skarżących, plus wszelkie należne podatki, tytułem zadośćuczynienia za szkodę majątkową i niemajątkową;
 - (ii) 11 438 EUR (jedenastcie tysięcy czterysta trzydzieści osiem euro), plus wszelkie należne od skarżących podatki, tytułem poniesionych kosztów i wydatków;

że od upływu wyżej wskazanego terminu trzech miesięcy aż do momentu uregulowania należności, należne będą odsetki zwykłe od określonych powyżej kwot, naliczone według stopy równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe;
16. *oddala* pozostałą część roszczenia skarżących dotyczącą słusznego zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie w dniu 16 lipca 2020 r., zgodnie z Regułą 77 ust. 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Victor Soloveytkhik
Zastępca Kanclerza

Síofra O'Leary
Przewodnicząca